

156.853
CERVANTES

156.853
**A SZEP
CIGÁNYLÁNY
TÖRTÉNETE**

A Don Quijote szerzőjének legszebb kisregénye
Első magyar fordítása megjelent
Cervantes születésének 400. évében, 1947-ben

ABC KIADÁS

MIGUEL DE CERVANTES
SAAVEDRA

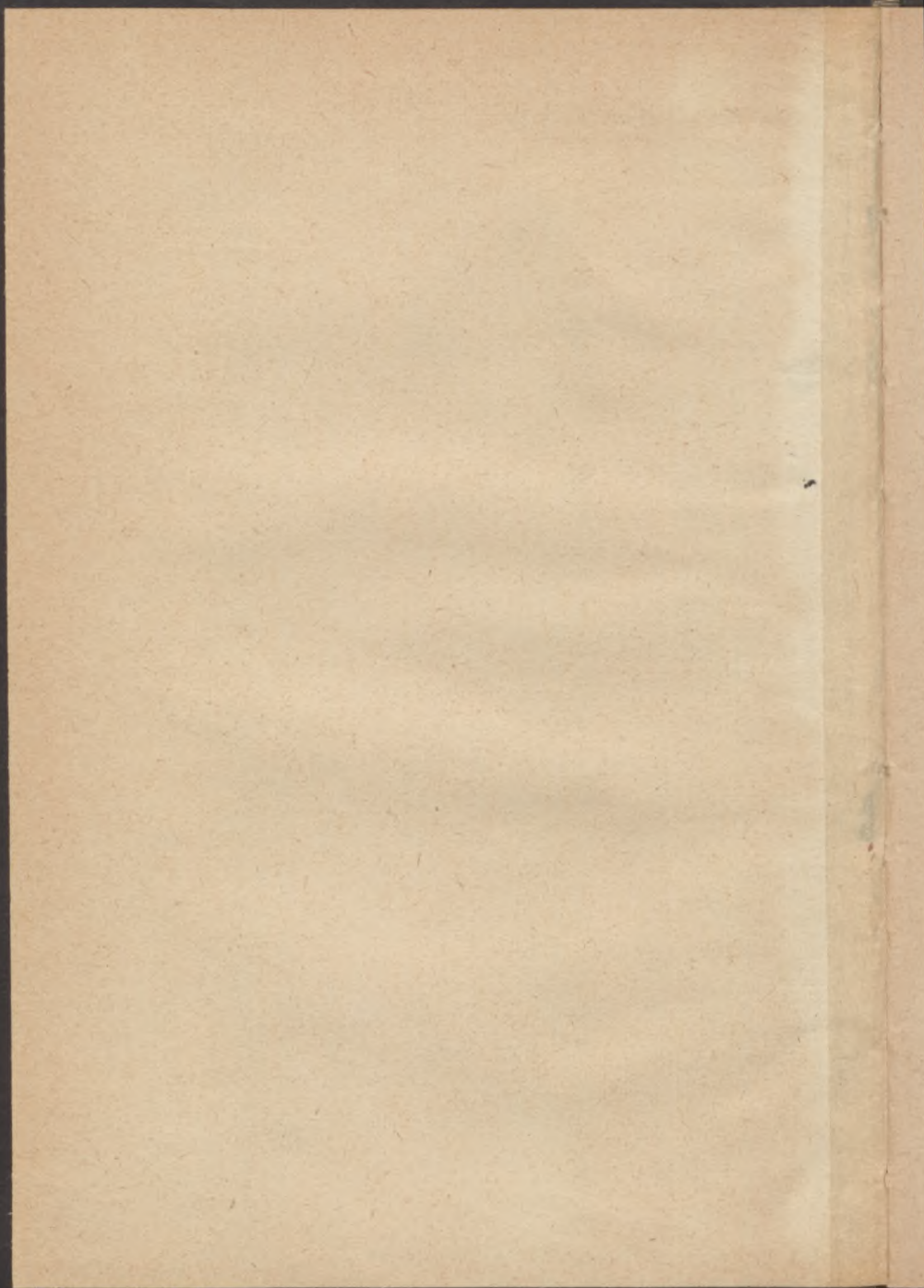
**PRECIOSA,
A SZÉP CIGÁNYLÁNY
TÖRTÉNETE
(LA GITANILLA)**

A Don Quijote halhatatlan szerzője egy romantikus mese keretében ágyazza mondanivalóit a szabadságról, a szerelemtől és a költészetről. Preciosa, a szellemes jóvendőmondó, a csipősnyelvű tenyérjós, a világszép kis „gitanilla“ édes poézissel, néha maró gúnnyal mondogatja meg Cervantes szentenciáit. A szentivánéji álom levegője lengi át ezt a csodálatos kis világirodalmi remekművet, amelyben a cigányok a szegénység és szabadság legszebb himnuszait zengetik el. „Bátorságunkat nem csavarja ki kötéltől, nem hökkenti csiga, nem fojtja meg hurck, nem szelidíti meg kínpad“ — mondja egy vén cigány és büszkén vallja vidám tolvaj-, csavargóéletük magasabbrendűségét.

A „Gitanilla“, Cervantes bűbájos novellája először lát napvilágot magyar nyelven, Gáspár Endre fordításában, megemlékezésül a Don Quijote felejthetetlen írója születésének világszerte megünnepeelt 400. évfordulójára.

ABC kiadás

abc

CERVANTES

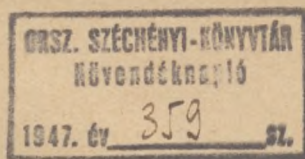
PRECIOSA,
A SZÉP CIGÁNYLÁNY
TÖRTÉNETE

(LA GITANILLA)

FORDÍTOTTA
GÁSPÁR ENDRE

ABC KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

156853

A cigányok és cigánylányok, úgylátszik, csak azért jönnek a világra, hogy tolvajok legyenek. Tolvajoktól születnek, tolvajok között nevelkednek, tolvajságot tanulnak és végül minden hájjal megkent tolvajokká válnak. A lopás vágya és a lopás úgyszólván elválaszthatatlan sajátságuk és ezt csak a halálban vetkőzik le. Ennek a nemzetségnek egyik tagja — öreg cigányasszony, aki minden díjra rászolgált Cacus¹⁾ tudományából — egy leányt nevelt, mint unokáját. A Preciosa nevet adta neki és kioktatta minden cigányságra, a csalás és lopás minden fortélyára. A kis Preciosa az egész cigánynemzetség legkitűnőbb táncosnőjévé serdült, legszebb és legokosabb volt nemcsak a cigányok, de minden nő között is, akinek szépségét és okosságát szárnyára vette a hír. Sem a nap, sem a szél, sem az időjárás más viszontagságai, amelyeknek a cigányok minden más népnél jobban ki vannak téve, nem voltak képesek arcát elcsúfítani, vagy kezét eldurvítani. Nevelésének mostoha körülményei sem tudták elpalástolni, hogy származása jobb a cigányokénál, mert rendkívül jómodorú és igen értelmes volt. Minden dévajsága ellenére sohasem követte el a legkisebb illetlenséget; sőt éleselméjű létere olyan szemérmes volt, hogy jelenlétében egyetlen öreg cigányasszony, vagy cigányleány sem mert ledér dalokat énekelni, vagy trágár szavakat

¹⁾ Cacus mitológiai rabló ellopta Herkules ökreit, s ezért Herkules megölte.

használni. A banya végül is rájött, milyen kincs az unokája, ezért az öreg sas elhatározta, hogy szárnyára bocsátja a kis fiókát és megtanítja, hogyan éljen meg a saját karmaiból.

Preciosa feje valóságos kincsestára volt az egyházi énekeknek, copláknak, segidilláknak, arabandáknak és egyéb daloknak, de főként románcoknak. Különös bájjal adta elő, mert szemfüles nagyanyja észrevette, hogy unokája fiatalsága és szépsége mellett ezek a készségek és elbájoló képességek pompás eszközei a csábításnak, vagyongyűjtésnek. Igyekezett tehát minden úton-módon felkutatni és megszerezni az efféle dalokat. Nem volt hiány költőkben, akik ellátták versekkel, mert akadnak versírók, akik a cigányokkal társalognak és nekik adják el műveiket, ahogyan sok vakhoz csatlakoznak olyan emberek, akik csodálatos történeteket fundálnak ki róluk és megosztják velük a nyereséget. Bizony sok minden van ezen a világon és az éhség nem egyszer olyan dologra vesz rá a tehetséges embereket, amiről nem beszél a krónika.

Preciosa Kasztília különféle vidékein nőtt fel és amikor betöltötte tizenötödik évét, állítólagos nagyanyja elvitte a fővárosba, régi táborukba. Ez rendszerint Szent Borbála negyedében van, itt árulják portékáikat a cigányok: mindent adnak és mindent vesznek. Preciosa Madridba érkezésének napja éppen Szent Annának, a város védőszentjének és mennyei közbenjárójának ünnepére esett. Négy idős cigányasszony és négy lány között táncolt Preciosa, ügyes cigánytáncos vezetése mellett. Bár valamennyien takarosak és cifrák voltak, Preciosa szépsége mégis hamarosan minden néző szemét elbájolta. A tam-

burin hangja, a kasztanyéták csattogása és a tánc kavargása között elragadtatott morajlás tört fel, amit a cigánylány szépsége váltott ki. Az ifjak látására siettek, a férfiak csodálatára; de mikor énekelni hallották, mert a táncot énekszó kísérte, az volt az egésznek a java, a cigánylány híre egyszeriben szárnyra kelt és az ünnep rendezői nyomban egyhangúlag neki ítelték a legjobb táncért járó díjat és jutalmat. Amikor aztán Mária templomában mégegyszer eltáncolták ugyanazt Szent Anna képe előtt, a közös tánc után Preciosa fogta a cintányérokat, néhányszor könnyedén körbe perdült és hangszerén kísérve magát, a következő románcot énekelte el:

*Kincsés fa, amelynek
Késve jött gyümölcse,
Hogy az évek tünte
Bánattal betöltse*

*Jó férjed szívét, ki
Váltig keserülte,
Hitvesi reménye
Hogy nem teljesült be;*

*Mely késelemből
Bosszúság lőn, tenger
S templom kiűzöttje
Amaz igaz ember!*

*Szent ugar, amelyből
A gazdagság telje
Támadt, hogy a világ
Bőségét növelje,*

*Ama formát véső
Mennyei pénzverde,
Melytől emberképét
Isten maga nyerte,*

*Anyja ama lánynak,
Akit földi elme
Röptén felül nagygyá
Tón az Úr kegyelme.*

*Magadért meg érte
Te vagy, Anna, nekünk
Szorongattatásban
Édes menedékünk.*

*Unokád nem kétlem,
Egy avagy más módon
Megindul irgalmas,
Igazságos szódon.*

*Hogy veled lakozzon
A mennyei várban,
Hány szülőnek szíve
Epédez sováran!*

*Ily leány, ilyen vő
S ily unoka! Rajta,
Nagyságod zenghetné
Minden jámbor ajka.*

*Am te az alázat
Netovábbja-képpen
Éltél, mintaképül
Leányod szemében.*

*S most vele élvezed
Isten trónja mellett
Üdvöd, melyet lelkünk
Csak sejdíteni merhet.*

Preciosa éneke mindenkit elbűvölt, aki csak hallotta.

Egyesek ezt mondták:

— Isten áldása legyen rajtad, te leány.

Mások meg ezt:

— Milyen kár, hogy ez a kislány cigány. Megérdemelné, hogy valami nagyúr gyermeke legyen!

De voltak faragatlanabbak is, akik így szóltak:

— Várjunk csak, míg felnő a kicsike, ma'd kitesz ő magáért. Csinos háló lesz belőle szívek halászására.

Egy emberségesebb, de félszeg és ügyetlen néző, amikor könnyed libbenését látta, így szólt:

— Rajta, kislány, rajta! Ne várd, hogy tündérekéek tapossák helyetted a port!

Preciosa pedig tánc közben odakiáltott neki:

— Nem várom én, taposom én magam is.

Bevégződtek Szent Anna ünnepei és Preciosa kissé elfáradt a sok táncból, de szépsége, okossága és tehetsége olyan hírré kapott, hogy szerte az egész városban csak róla beszéltek.

Két hét multán ismét Madridba érkezett, szokás szerint három más leánnyal, hozták cintányérait is és új táncokat adtak elő. Románcokat és új, vidám, de illedelmes dalokat énekeltek. Preciosa nem tűrte, hogy társaságában szemérmetlen nótákat daloljanak és ő maga sem énekelt soha ilyent. Sokan észrevették ezt és nagyra tartották érte. Az öreg cigányasszony a viláért sem mozdult volna mellőle és Argus-szemmel vigyázott rá, mert attól félt, hogy valaki elcsábíthatná

és ellophatná kincsét, akit unokájának hívott.

A Toledói-utca árnyékában táncra kerekedtek, hogy gyönyörűséget szerezzenek nézőiknek. Nyomban embergyűrű támadt körülöttük az utánuk jövőkből és amíg ők táncoltak, az öregasszony adományokat gyűjtött az ott állóktól. Csak úgy hullottak a nyolcad- és negyedreálok, mert a szépségnek megvan az a jó tulajdonsága, hogy felébreszti a szunnyadó jótékonyt. Amikor a táncnak vége volt, Preciosa így szólt:

— Ha minden hallgató négy garast ad, elénekelek egyedül egy románcot. Igen-igen szép: arról van benne szó, hogyan ment a gyermekágyból királynénk, donna Margarita, Valladolidban, misére Szent Lőrinc templomába. Híres románc ez, és olyan költő szerezte, aki úgy emelkedik ki a sorból, mint egy kapitány a seregből.

Alig mondta ki ezt, a körülötte állók szinte valamennyien egyszerre rávágták:

— Énekeld el, Preciosa, ihol az én négy garasom!

És úgy hulldogáltak a pénzdarabok, hogy ha az öregasszonynak négy keze lett volna, az sem lett volna elég, hogy összeszedje. Mikor aztán ily módon megvolt az aratás és a szüret, Preciosa újra összeütötte a cintányérjait és üde, vidám hangon elénekelte ezt a románcot:*)

*Gyermekágyból ment misére
Európa legszebb nője,
A világnak névre, híre
Legcsodáltabb drága gyöngye.*

*) Az itt következő híres barokk románc a későbbi IV. Fülöp születését örökíti meg. A költemény formája a tipikus spanyol románc, minden második sor sorvégző magánhangzóinak egyezésével (asszonánc).

Nincsen szem, mely ne követné,
Szív, melyet le ne nyügözne,
Minden nézőt megigéző
Buzgósága s fénye közben.

És jeléül, hogy az égnek
Része itt a földön ő lenn,
Jobbfelől az osztrák Nap³⁾ jár,
Míg a Hajnal⁴⁾ balfelől megy.

Háta mögött üstökös⁵⁾ jő,
Ki azon a napon jött el,
Melynek gyászos éje egykor
Siralom volt égnek, földnek.⁶⁾

S mint az égen csillagokból
Fénybatárok állnak össze,
Kocsikban az ő egén is
Élő csillagok sűrögnek.

Itt szakállát csinosítja
Agg Saturnus s lépte könnyed,
Bárha lassú, mert a köszvény
Az örömtől tovaröppen.

A beszédes isten is jön,
Itt szakállát csinosítja
Majd Cupido, tarka-himes
Rubintdíszben, tele gyönggyel.

Mars, a zord is jő, magára
Délceg ifjak képét öltve,
Kiknek gáláns hada önnön
Arnyékától visszahökken.

Ott a Napnak háza mellett
Jupiter⁷⁾ megy: mert a fölnek,
Kiket érdem emel és kegy,
Minden könnyen érhető el.

³⁾ A király (III. Fülöp).

⁴⁾ Anna Mauricia infánsnő.

⁵⁾ Az újszülött királyfi.

Lúna is jön, bájos arcán
Számos földi istennőnek,
S Venust láttatják, a szűzít,
Kikből az ég áll, a hölgyek.

Sok picinyke Ganymedes
Száll le-fel, jár-kel nyüzsgöve
Fénykörében e varázsos
Csillagdíszes égi övnek.

S hogy mindenki ámuldozzon
S hűledezzen, nincs e körben
Semmi, mi csak bőkezűség
S mit pazarlás nem tetőz be.

Jön Milano: rajta dúsan
Diszeleg sok cifra szőttes,
Arábia tömjénnel jön,
India meg drágakövel.

A kajánnak szívét rágja
Az irigység sanda szörnye,
S minden igaz spanyol szívét
Melegség és hála tölt el.

Sutba dobva minden gondot,
Altalános az öröm, mely
Utcán, teren végigszáguld
Vadul, szinte eszelősen.

Néma áldás ezerszámra
Két kinyílt száján a csöndnek,
És a gyermek elismétli,
Mit a felnőtt mond előtte.

Van, ki így szól: — Gyarapodják,
Nőjj, erősödj, termő tőke,
S fond, öleld át századokra
Arnyat nyújtó büszke tölgyed,

⁶) IV. Fülöp ugyanis Nagypéntek estéjén született.

⁷) Lerma hercege, III. Fülöp legfőbb embere, aki a
menetben a király mellett haladt.

Hogy övezzen fény s dicsőség,
Üdvére a spanyol földnek,
Támaszul szent egyházunknak
S a pogányt romlásba döntve! —

— Fehér gerle — szól a másik —,
Tartson Isten friss erőben
Téged ki két-koronájú
Sasfiaknak vagy szülője,

Hogy ijesszék el e tájról
A prédára éhes ölyvet,
S az erényt, a megriadtat
Hösi szárnyuk védje, fődje! —

Okosabban, komolyabban
S kényesebben szól a bölcsőbb
Harmadik, míg szeme s ajka
Vidámságot áraszt körben:

— Szép Gyöngyháza Ausztriának,
E gyöngy, melyet kaptunk tőled,
Mennyi ármányt foszlat szerte,
Mennyi fondor tervet dönt meg!

Mennyi reményt önt szívünkbe,
Mennyi álnok vágyat tör le!
Mennyi gondot tesz nagyobbá,
Mennyi kandi cselt tesz tönkre! —

Am a díszes nép a főnix
Templomához ért eközben,
Ki Rómában elhamvadva,
Hírben, dicsben él örökre.

Ott az élet képe előtt,
Hol az égnek kirdlynője
All, kinek, mert itt lent szolgált,
Csillag ott fönns most a szőnyeg,

Aki szűz és anya egyben
És az Úrnak lánya s nője,
Térdre hullva, Margarita
Ily imát mond könnyörögve:

— Ime, itt van, amit kaptam,
Ajándékos kéz tetőled,
Mert hol kevés van kegyedből,
Ott a bajból jut ki bőven.

Első zsongém hozom néked
Aldozatul, egek hölgye,
Bárminő is, vedd kegyedbe,
Védd, istápold, óvd meg őt te.

S védd meg atyját is, ki — mintha
Földi Atlas volna — görnyed
Terhe alatt annyi távol
Tartománynak s messzi földnek.

A királynak keze Isten
Kezében van, az erősben,
De tudom, hogy irgalmaddal
Csak te járhatsz érte közben.

Hogy imáját így bevégzi,
A kórusból másik röppen
A magasba, tanusítván,
Hogy az üdv leszállt a földre.

Majd az ünnep végeztével
Fejedelmi pompa közt e
Ragyogó ég s büszke szféra
Visszatér a régi körbe.

Alig halt el Preciosa ajkán a hang, a jeles és rangos hallgatóság és közönség, mint egy ember, kiáltotta:

— Énekelj egy ráadást, Preciosa, lesz pénz, mint a pelyva!

Kétszáznál több ember nézte végig a táncot és hallgatta meg a cigánynők énekét. És mikor éppen javában állt a tánc, történetesen arra ment az egyik városi tanácsúr. Amikor látta a nagy csoportosulást, megkérdezte annak okát és megtudta, hogy a szép cigánylány énekét hallgatják.

A tanácsúr kíváncsi ember volt, közelebb lépett tehát, ő is hallgatta egy darabig az éneket, de hogy méltóságán csorba ne essék, mégsem várta meg a románc végét, hanem, mivel a cigánylány neki is rendkívül megtetszett, megüzente egyik szolgájával az öreg cigányasszonynak, hogy estére menjen a lányokkal a házába, hogy felesége, donna Clara is meghallgathassa őket. A szolga átadta az üzenetet és az öregasszony megígérte, hogy elmennek. A tánc és az ének bevégeződött, a tömeg szétszlott. Eközben egy jólöltözött apród lépett Preciosához és összehajtogatott papírlapot adott át neki, ezekkel a szavakkal:

— Preciosácska, énekeld el ezt a románcot is. Szép vers, és hozok majd neked még többet is, úgy hogy te leszel a világ legjobb románcénekesnője.

— Szívesen megtanulom — válaszolt Preciosa — és ne felejtse el, szenyor, nekem adni az ígért románcokat, csakhogy illedelmesek legyenek ám. Ha pedig pénzt akar értük, tucatjával megegyezünk majd az árban. Ha egy tucatot elénekelttem, egy tucatot ki is fizetek, mert ha úgy gondolja, hogy előre fizessek, lehetetlent kíván.

— Nekem a kis Preciosától egy sor írás is elég — válaszolt az apród. — Arról pedig szó sem lehet, hogy dalaim ne legyenek jók és tisztességesek.

— Kiválasztani azonban én fogom őket — felelte Preciosa.

Közben tovább mentek az utcán, és az egyik rács mögül néhány úr szólította meg a cigány-nőket. Preciosa odalépett az alacsony rácsához és az előkelően berendezett hűvös teremben sok urat

látott; egyesek sétáltak, mások meg különféle játékokkal szórakoztak.

— Valami apróságot nem adnának azs urak? — kérdezte Preciosa és úgy selypített, mint a cigányok, akiknek ez a selypítés is művészetük.

Preciosa hangja hallatára és orcája láttára a játékosok abbahagyták a játékot, sétálók a sétát. Mind az ablakhoz siettek, hogy lássák, mert már hallották hírét és így szóltak:

— Gyertek csak be, cigánylányok, ajándékban nem lesz hiba!

— Sokba kerülne — felelte Preciosa —, ha meg akarnának érte csipkedni.

— Lovagi szavamra, nem tesszük — válaszolt az egyik. — Lépj csak be bátran, kislány, egy ujjal sem ér senki a cipődhöz se. Erre a jelre fogadom, amelyet itt látsz a mellemen.

És kezét a Calatrava-rend keresztjére tette.

— Ha be akarsz lépni, Preciosa — mondotta a társaságában lévő három cigánylány egyike —, menj Isten hírével, mert én ugyan nem megyek oda, ahol ennyi férfi van.

— Hallgass, Cristina — felelte Preciosa. — Nem a sok férfitől kell félni, hanem attól, hogy négy szemközt maradsz valamelyikkel. Az, hogy sokan vannak, inkább megnyugtató és azt mutatja, hogy nem kell tartani semmi rossztól. Jegyezd meg, Cristina, és ne felejtsd el soha: ha egy nő mindenképpen becsületes akar maradni, az maradhat, még egy ezred katona közt is. Igaz, hogy jó az alkalmat kerülni, de jobb a titkos alkalmakat kerülni, mint a nyilvánosakat.

— Menjünk hát be, Preciosa — mondta Cristina —, mert nincs az a bölc, aki többet tudna nálad.

A vén cigányasszony is bátorította őket. Beléptek hát és alig tette be lábát Preciosa a terembe, mikor a lovagi ruhába öltözött úr meglátta a keblébe dugott papírlapot, odament és elvette. Preciosa ezt mondta:

— Ne vegye el tőlem, uram. Ezt a románcot az imént adták nekem, én még nem is olvastam.

— Hát tudsz olvasni, kicsikém? — kérdezte az egyik úr.

— De még írni is — felelt az öregasszony —, mert én úgy neveltem ám az unokámat, mintha tudós ember lánya lenne.

A lovag kigöngyölte a papírlapot, látta, hogy egy aranytallér van benne és így szólt:

— Ejha! De hiszen ebben a levélben benne van a viteldij is. Tedd csak el ezt a tallért, mert a románcban küldik.

— Látom — szólt Preciosa —, hogy a költő szegénynek tart. Bizonyára nagyobb csoda, hogy egy költő egy tallért ad nekem, mint az, hogy én elfogadom. És ha minden románca mellé ilyen ráadást küld, ám írja ki az egész Romancerót⁸⁾ és küldje el nekem minden versét egyenként, én majd megtapintom az ütőerét és ha keményet érzek, annál lágyabb szívvel fogom fogadni.

Akik hallották a cigánylányt, elámultak okosságán és azon, hogy milyen kedvesen beszél.

— Olvassa el, uram — mondotta —, olvassa fennhangon, lássuk, olyan okos is-e a költő, amilyen bőkezű.

A lovag pedig ezt olvasta a papírlapról:

⁸⁾ A 17. század elején megjelent egyik híres spanyol románcgyűjtemény, a *Romancero general*.

Szép cigánylány, mint a rózsza
Virul orcád mindakettő,
S az emberek, mert szíved kő,
Igy neveznek: Preciosa.⁹⁾

S hogy ez nemcsak költemény,
Rajtad látom igazolva,
Benned lévén egybeforrva,
Ami szép és kőkemény.

Hogyha benned, mint értéked,
Úgy növekszik a szigor,
Elveszíti ez a kor,
Amit nyert, megkapva téged.

Mert baziliszk nő szívedben,
Ől szeméből a tekintet,
S kegye igaz bár le minket,
Tudva tudjuk, hogy kegyetlen.

Koldusnépség kalyibája
Hogy jutott e ritka fényhez?
Szerint hogyan tett a szegényes
Manzanares ennyi bája?

Mint az arany Tajo táját
Magasztalja majd a fáma
S oly becsültté teszi lánya,
Mint a Gangesz dús dagályát.

Jó szerencsét mond a szájad,
De mit osztasz, rossz ajándék,
Mert a szépség és a szándék
Külön úton jár tenálad.

Nézni ezért veszedelme
Babonás-szép képedet:
Jószándékod menteget,
De a szépség nem kegyelmez.

Hogy fajtádban minden asszony
Circe, mondták már előbb,
Mégis kell, hogy bűverőd
Több legyen s mélyebbre hasson.

⁹⁾ A Preciosa név ugyanis drágakövet jelent.

*Mert, hogy rontó csáb-parázzsal
Mind eléged, aki lát,
Szemed izzó sugarát
Fegyverezted fel varázzsal.*

*Ha jössz, lépted elragad,
Lenyűgöz a tánc, ha lejtessz,
Ránk tekintesz: törbe ejtessz,
Dalolsz s bűvöl ajakad.*

*Ha szólsz, hallgatsz, dalolsz, nézel,
Távolodva, közeledve
Vágyat oltasz a szívekbe,
Százfélekép megigézel.*

*A legbüszkébb férfilelek
Hatalmadnak könnyű préda,
Magam vagyok rá a példa,
Ki mint kényed rabja élek.*

*Gyöngy te, melyhez nincs hasonló
Vágyait így sirta dalba,
Az, ki tiéd élve, halva,
Egy szegény, de hű rajongó.*

Az utolsó sorban az áll, hogy szegény — jegezte meg Preciosa. — Ez rossz jel. Soha szerelmesnek nem volna szabad azt mondania, hogy szegény, mert úgy vélem, a szegénység kezdetben nagy ellensége a szerelemnek.

— Kitől tanulsz az ilyeneket, te leány? — szólt közbe valaki.

— Ugyan kitől tanulnám? — válaszolta Preciosa. — Vajjon nekem nincsen-e lélek a testemben? Nem vagyok-e már tizenöt éves? Nem vagyok se béna, se néma, se tökéletlen elméjű. A cigánynők tehetsége más szabályoknak engedelmeskedik, mint a többi embereké. Mindig előtte járnak éveik számának és nincs sem ostoba cigány, sem tompaeszü cigánylány. Mert életük

fenntartásához észre, ravaszságra és szemfüles-ségre van szükségük, így hát lépten-nyomon élesítik elméjüket és nem engedhetik meg soha, hogy berozsdásodjék. Nézzék csak meg ezeket a lányokat, a barátnőimet, most hallgatnak és azt hihetné valaki, hogy kettőig sem tudnak számolni, de nyúljanak csak a szájukba, tapintsanak a bölcsesség-fogukra, nyomban csodát fognak látni: nincs az a tizenkétéves cigánylány, aki ne tudna már annyit, mint akármelyik huszonötéves. Mert tanítójuk az ördög és a tapasztalat, ezektől egy óra alatt annyit tanulnak, amennyihez másoknak egy év kell.

Preciosa mondásai mindenkit ámulatba ejtettek és a játékosok megajándékozták, de még azok is, akik nem játszottak. Az öregasszony perselye harminc reállal lett súlyosabb. Gazdagabb és vidámabb lett tőle, mint az egész Virágvasárnaptól. Összeterelte hát bárányait és elindult a tanácsúr házához, miután megígérte, hogy másnap bárányaival együtt visszajön és meghálálja az urak bőkezűségét.

Donna Clara, a tanácsúr felesége közben értesült róla, hogy a cigánylányok eljönnek hozzá. Úgy várta már őket cselédlányaival, duennáival, meg egyik szomszédnőjével együtt, mint a májusi esőt. Összegyűltek mind, hogy Preciosát lássák. És amint a lányok beléptek, Preciosa úgy kiragyogott közülük, mint a fáklya fénye a kis mécesek közül. A nők hozzásiettek, megölelték, szemügyre vették, áldásukat adták rá és nem győzték dicsérni. Donna Clara elragadtatva kiáltott fel:

— Ez aztán igazi aranyhaj, ezek igazi smaragdszemek!

A szomszéd hölgy tetőtől talpig végigmérte és megdicsérte, amikor végül Preciosa állán levő kis gödröcskéhez ért, ezt mondta:

— Oh, ez ám a gödröcske: ebbe aztán minden szem bele fog botlani, ha megcsodálja.

Hallotta ezt donna Clara öreg, hosszúszakállú szolgálja és szakállát simogatva rávágta:

— Gödröcskének nevezi ezt kegyelmed, asszonyom? Hát én csak annyit mondhatok, hogy nem gödröcske ez, hanem a tüzes vágyak sírverme: hitemre, ez a cigánylány olyan kecses, hogy ezüsthől, vagy marcipánból sem lehetne szebbet gyúrni... Tudsz jövendőt mondani, te leány?

— Három-négyféleképpen is — felelte Preciosa.

— Azt is? — mondta donna Clara. — Férjem életére mondom, aki tanácsúr, jósolni fogsz nekem, te aranyocskám, ezüstöcském, gyöngyöcském, drágakövecském, angyalkám — mert ennél többet igazán nem tudok már mondani.

— Mutassák csak kicsi Preciosának a tenyerüket, és adjanak nekem valamit, hogy keresztet rajzolhassak vele — mondta a vén cigányasszony —, majd meglátják, többet fog mondani, mint akármelyik orvosdoktor.

A tanácsúr felesége a zsebébe nyúlt, de nem talált benne egy garast sem. Kért hát egy pénzdarabot az egyik szolgálótól, de annál sem volt, sőt a szomszédasszonynál sem. Preciosa ezt látva, így szólt:

— Minden kereszt, mihelyt kereszt, jó. De legjobb az arany, vagy az ezüst és ha csak rézpénzzel rajzolnak keresztet a tenyerükbe, tudják meg kegyelmeitek, hogy ezzel kisebb lesz a jószerecsé, legalább is az enyém. Azért szeretek legin-

kább aranytallérral, nyolcas, vagy legalább négyes reállal rajzolni keresztet, mert én is olyan vagyok, mint a sekrestyés: annak örül, ha jól telik a perselye.

— Lelkemre, lány, van sütnivalód — mondotta a szomszédnő.

És a szolgálóhoz fordulva, így szólt:

— Szenyor Contreras, nincs a kezeügyében egy négyes réal? Adja ide és amikor férjem, a doktor, hazajön, megkapja tőle.

— Van réalom — felelte Contreras —, csak hogy tegnap este zálogban hagytam a vacsoránál huszonkét maravediért. Ha ennyit ideadnak, máris repülök.

— Egyikünknek sincs egy garasa sem — mondta donna Clara — és maga huszonkét maravedit is akar? Ugyan, ugyan, Contreras, kegyelmed mindig pimasz volt.

Az egyik szolgálólány látta, hogy nincs a házban semmi pénz, így szólt Preciosához:

— Mondd csak, Preciosa, nem lehetne azt a keresztet ezüstgyűszűvel is megrajzolni?

— Dehogynem — válaszolta Preciosa —, a világ legjobb keresztjét éppen ezüstgyűszűvel rajzolják, csak elég legyen belőle.

— Nekem van egy — válaszolt a szolgálólány —, ha ez jó, odaadom, de csak, ha nekem is jövendőlsz!

— Ennyi szerencsét mondani egy gyűszűért? — vetette közbe a vén cigányasszony. — Siess, unokám, mert ránk esteledik.

Preciosa elvette a gyűszűt és megfogta a tanácsúrasszony kezét:

Szép menyecske, szép menyecske,
Ezüst kezű, tenyerű,
Többre tart a mór királynd,
Férjurad, te gyönyörű.

Gerlice vagy epe nélkül,
De vad is tudsz lenni te,
Mint Oránnak oroszánja
Vagy Ocanna tigrise.

Hanem aztán sebbel-lobbal
Tovalibben a harag,
S lágy marcipán, szelid bárány,
Más utáná nem marad.

Sokat pörölsz, gyakran koplatsz,
Félted is a férjurad,
Mert a pálcát le-letéve,
Néha bizony elmulat.

Lánykorodban érted bomlott
Egy szépséges dalia,
Konkolyhintők jöttek, sajna,
Abból lett a galiba.

Ha zárdába visz szerencséd,
Régen élén állanál,
Mert négyszáznál több vonalban
Az apátnő írva áll.

Akármi is lesz, kimondom,
Bárha szívem csöndre int:
Özvegységre jutsz újonnan
S kétszer férjhez méggy megint.

No, de nem kell sirni-ríni,
Nem mindig a szentirást
Mondjuk ám mi, cigánylányok,
Hagyd, szenyóra, a sírást.

Mivel ügyis jó uradnál
Előbb szállasz sírba, hát
A siralmas özvegységnek
Elkerülöd bánatát,

Dús örökség áll a házhoz,
Vagyon, jószág, számtalan.
Kanonokká teszi fiad
Valamelyik káptalan,

Csak ép nem a toledói.¹⁰⁾
Szőke lányod lesz, fehér.
Ha apáca, ő is nyilván
Főnöknői tisztre ér.

Ha a férjed még e hóban
Jobblétre nem szenderül,
Salamancút s Burgost fogja
Kormányozni emberül.

Itt egy édes anyajegy van —
Jézusom, be drága hold!
Nap, mely ellenlábásoknak
Éji völgyén silbakolt!

Sok vak ezt ha megláthatá,
Két garast is adna tán.
Most nevensz — de mennyi bájjal,
Szívem repes hallatán!

Óvakodj, hogy el ne bukjál
S hátra főleg sose ess,
Tudniüllik úri nőknél
Az ilyesmi végzetes.

Több mondókám van még néked,
Várj, szenyóra, péntekig:
Sok jóslatnak fogsz örülni,
El is búsít némelyik.

Preciosa befejezte a jövedőmondást és valamennyi hallgatóban felgerjedd a vágy, hogy ő is szerencsét mondasson magának. Valamennyien kérésekkel ostromolták tehát, ő azonban mindent a jövő péntekre halasztott és megígértette mind-

¹⁰⁾ Toledo érseke Cervantes pártfogója volt, s a költő ezen a közvetett módon jósolt neki hosszú életet.

annyiukkal, hogy ezüst reált hoznak magukkal a keresztvetéshez. Közben megérkezett a tanácsúr is, akinek csodákat beszéltek a cigánylányról. Bemutattatott magának egy táncot és kijelentette, hogy a Preciosáról hallott dicséretetek mind jogosak és helyénvalók. Majd zsebébe nyúlt és úgy tett, mint aki adni akar valamit, de miután átkutatta, jól megrázta és többször kifordította zsebeit, végül is üresen húzta ki kezét és ezt mondta:

— Hitemre, nincsen egy garasom sem, adj te egy reált Preciosának, donna Clara, később megkapod tőlem!

— Ez aztán igazán jó, szenyor! Valóban, itt csöstül van a pénz. Nem tudtunk előkaparni egy rézpénzt, hogy keresztet rajzoljon vele a tenyerünkre, kegyelmed pedig azt akarja, hogy reálunk legyen?

— Akkor hát adj neki valami csipkegallért, vagy más ilyesmit. Legközelebb Preciosa újra eljön hozzánk, akkor majd dúsabban megajándékozunk.

Mire donna Clara így válaszolt:

— Éppen azért nem adok neki most semmit, hogy még egyszer eljöjjön.

— Ha meg nem adnak semmit — mondta Preciosa —, én ide a lábam újra be nem teszem. Azaz hogy eljövök, hogy szolgálatára legyek ilyen előkelő uraságoknak, de tudni fogom, hogy nem kapok semmit és így legalább megtakarítom magamnak azt a fáradságot, hogy bármit is várjak. Szedje csak kegyelmed a sápot, tanácsos uram, szedje le a sápot, majd lesz elég pénze, de ne-hogy új szokásokra kapjon, mert akkor éhenhal. Mert tudja meg, uram, mindig azt hallottam (—

és amilyen fiatal vagyok, mégis azt gondolom, nem így helyes —), hogy a hivatalból minél több pénzt kell kihúzni, abból könnyű aztán megfizetni minden bírságot és új hivatalt is lehet rajta vásárolni.

— Így mondják és így cselekszenek a lelketlen emberek — válaszolt a tanácsúr. — De az az előjáró, aki jól sáfárkodik, sohasem kell, hogy bírságot fizessen és ha tisztességesen látta el hivatalát, jó híre könnyen hozzásegíti egy másikhoz.

— Csupa szent dolgokat mond kegyelmed, tanácsos uram — felelte Preciosa. — Csak így tovább és egyszer még a rongyait fogjuk levágni kegyelmedről ereklények.

— Bölcs vagy, Preciosa — mondotta a tanácsúr. — Eligazítom valahogyan, hogy őfelsége udvarába vihesselek, mert igazán királyoknak való drágakő vagy.

— Ott majd bohócot akarnak belőlem csinálni — felelte Preciosa —, én ehhez nem értek és rosszul fog elsülni a dolog. Ha csak okosságot akarnának tőlem, beérhetnék velem; de sok palotában többre viszik a bolondok az okosoknál. Én jól érzem magam így is, mint szegény cigánylány — ám tegye a sors velem azt, amit az Ég akar.

— Menjünk lányom — szólt bele a vén cigányasszony —, ne beszélj tovább, mert már eleget beszéltél és többet tudsz, mint amennyire én tanítottalak. Ne legyen olyan éles az eszed, mert ki talál csorbulni. Beszélj olyasmiről, ami korodhoz illő és ne ártsd bele magad a nagyok dolgába, mert könnyen elcsúszhatsz.

— Az ördög bűjt ezekbe a cigányasszonyokba — jegyezte meg a tanácsúr.

A cigányok elbúcsúztak. Elmenőben a gyűszűs szolgálóleány odaszólt nekik:

— Preciosa, mondj nekem is szerencsét, vagy add vissza a gyűszűmet, mert nem tudok nélküle dolgozni.

— Édes szolgáló kisasszony — válaszolta Preciosa —, tekintse úgy, mintha már szerencsét mondtam volna és szerezzen magának új gyűszűt, vagy ne varrogasson jövő péntekig, mert akkor visszajövök és több szerencsét és kalandot mondok kegyelmednek, mint amennyi a lovagregényekben található.

Kimentek és csatlakoztak ahhoz a sok paraszt-asszonyhoz, aki az esti harangszóra elindult Madridból, hogy visszatérjen falujába. Közöttük több volt, akihez a nagyobb biztonság okából mindig csatlakozott egypár cigánylány. A vén cigány-asszony élete egyetlen aggály volt, hátha elrabolhatják tőle Preciosát.

Egy reggel, amikor újra visszatértek Madridba, hogy más cigánynőkkel együtt összeszedjék a dézsmát, a kis völgyben, mintegy ötszáz lépésre a város bejárata előtt, délceg ifjút pillantottak meg, gazdag útiköntösben. Kardja és tőre, mint mondani szokás, aranyparázs volt. Kalpagján pompás zsinór és sokszínű toll ékeskedett. A cigánylányok, amikor meglátták, megálltak és alaposan megnézték, mert csodálták, hogy a napnak ebben az órájában ilyen szép ifjút látnak errefelé haladni, gyalog, kíséret nélkül. Az ifjú azonban odament hozzájuk és a legidősebb cigányasszonyhoz fordulva, így szólt:

— Nagyon kérlek, kedvesem, hallgass meg engem Preciosával együtt, külön, mert két szavam van hozzátok, saját érdekekben.

— Hát ha nem megyünk nagyon messzire és nem vesztegetünk nagyon sok időt, nem bánom — válaszolta az öregasszony.

Magához szólította Preciosát, vagy húsz lépésre eltávolodtak a többiektől, a fiatalember pedig nyomban belekezdett mondókájába:

— Preciosa okossága és szépsége úgy rabul ejtett, hogy hiába szedtem össze minden erőmet, nehogy idejussak, csak annál jobban beleestem a törbe és annál kevésbbé vagyok képes ellenszegülni. Én, hölgyeim — mert én már csak így fogom nevezni kegyelmeteket, ha az Ég kedvez óhajomnak —, lovag vagyok, mint azt öltözetem mutatja.

Azzal kitárta köpenyét és megmutatta mellén Spanyolország egyik legmagasabb rendjének keresztjét.

— X. úr fia vagyok (nevünket itt alapos okokból elhallgatom) és az ő gyámsága és oltalma alatt állok. Egyetlen fiú vagyok s nagy birtokot fogok örökölni. Apám itt az udvarnál pályázik egy hivatalra, már lajstromon van és szinte biztosra vehető, hogy eléri célját. De ha ily módon előkelő származású és nemes ember vagyok is, amiről talán már meggyőztem kegyelmeteket, igazi nagyúr szeretnék lenni, csakhogy Preciosa szegénységét a magam magas polcára emelhessem, őt magammal egyenlővé és hölgyemmé tehessem. Nem akarom őt rászedni és érzelmeim őszinteségével nem is férne össze a család semminő fajtája. Szolgálatára akarok állani csupán, úgy, ahogyan az neki legjobban tetszik. Akarata az én akaratom. Előtte viaszból van a lelkem és kénye-kedve szerint mindent belevéshet. De a belevésettek megtartásában és megőrzésében nem

viasz lesz, hanem márvány, amelynek keménysége ellenáll az időnek. Ha elhiszitek, hogy ez így van, réményem nem fog lankadni, de ha nem hiszitek el, kétségetek örökös félelemben fog tartani. Nevem ez és ez (itt megnevezte magát) — atyám nevét már megmondtam; a ház, amelyben lakik, ebben és ebben az utcában van, erről megerről ismerhető fel. Vannak szomszédaink, akiknél érdeklődhettek, de olyanoktól is megkérdezhetitek, akik nem szomszédaink, mert apám rangja és neve nem ismeretlen s így az enyémet is jól ismerik mind az udvar köreiben, mind az egész városban. Száz tallér van nálam aranyban, azt odaadom nektek, foglalóképpen, annak biztosítékául, amit még adni szándékozom nektek. mert aki a szívét odaadja, nem tagadja meg vagyonát sem.

Mialatt a lovag ezeket mondotta, Preciosa figyelmesen megnézte és nyilván sem beszéde, sem külseje nem keltett benne visszatetszést, ezért a vénasszonyhoz fordult és így szólt:

— Engedd meg, nagyanyám, hogy olyan bátor legyek és én adjam meg a választ ennek a szerelmes szívű úriembernek!

— Válaszolj neki, unokám, amit akarsz — felelte az öregasszony —, tudom, elég okos vagy mindenben.

Preciosa pedig így szólt:

— Lovag úr, ha szegény és alacsony sorsban született cigánylány vagyok is, lényem kissé fantasztikus és ez nagyobb dolgokra sarkall. Nem indít meg ígéret, nem veszteget meg ajándék, nem hódoltat meg megaláztatás és nem szed rá szerelmi csapda. És noha csak tizenöt éves vagyok (mert nagyanyám számítása szerint most

Szent Mihály napján töltöm be ezt a kort), gondolkodásban már öreg vagyok és többet fogok fel annál, mint amit koromtól várni lehetne. Nem is a tapasztalat, hanem szerencsés ösztönöm segít. De ez is, az is egyformán meggyőz arról, hogy a szerelem szenvedélye az új szerelmesekben olyan, mint az oktalan fellángolás, amely kizökkenti helyéről az akaratot, úgyhogy akadályokon átgázolva, eszeveszetten lohol vágya után és mikor azt hiszi, elért a szívek üdvösségéhez, boldogtalansága poklába jutott. Ha elnyeri azt, amire vágyik, vágya az áhított tárgy bírásával csökken és az értelem szemei megnyílván, meglehet, hogy gyűlölni fogja azt, amit annakelőtte imádott. Ez a félelem olyan óvatosságra készítet, hogy szavaknak sohasem hiszek, sőt sokszor még tetekben is kételkedem. Egyetlen kincsem van, amelyet életemnél is többre becsülök: érintetlenségem és lánságom. Ezt sem ígéretekért, sem ajándekért nem adom el, mert ha áruba lehet bocsátani és meg lehet venni, kevés bece van. Sem furlang, sem csalás nem fogja elrabolni tőlem, inkább magammal viszem a sírba, vagy talán az Égbe, mintsem kitegyem annak a veszélynek, hogy szeszélyek és képzelt ábrándok legyőzzék, vagy megcsorbítsák. Olyan virág a szüzesség, amelyet, ha volna rá mód, még gondolatban sem volna szabad megsérteni. Ha már letörték a rózsafa bimbóját, hamar és könnyen elhervad. Az egyik megérinti, a másik megszagolja, a harmadik megfosztja szirmaitól és végül is durva kezekben fonnyad el. Ha ezért a kincsért jöttél volna, lovag, azt csak a házasság láncával és kötelékével megkötözve viheted el. Mert a szüzesség csak ennek a szent igának hajlik meg, akkor nem

megy veszendőbe, hanem ajándék, amely boldog nyereséget ígér. Ha férjem akarsz lenni, tiéd leszek, ennek azonban sok feltétele van, sok mindent kell előbb megtudnom. Főként, hogy az vagy-e valóban, akinek mondd magad. Ha pedig az vagy, el kell hagynod szüleid házáat, fel kell cserélned kalyibánkkal és cigányruhát kell öltened. Két évig kell hozzánk iskolába járnod. Aztán, ha még mindig kedvedre való vagyok és te is tetszel nekem, szívesen leszek a feleséged. Addig azonban a mindennapos érintkezésben testvéred leszek, igaz, egyben szolgálód is. És számba kell venned, hogy a próbaidő leteltével aztán visszanyered most elvesztett, vagy legalább is elhomályosult látásodat és úgy fogod látni, hogy jobb volna menekülnöd attól, amit most oly sóváran követsz. Akkor visszanyerheted elvesztett szabadságodat, és nincs az a bűn, amelyet igaz töredellemmel jóvá ne lehetne tenni. Ha ezekkel a feltételekkel be akarod magadat soroztatni katonának közénk, ez módodban áll, mert ha csak egyetlen feltételt megszegsz, egyetlen ujjamhoz sem nyúlhatsz.

Az ifjú ámulattal hallgatta Preciosa szavait, tekintetét mintegy megbűvölten a földre szegezte és látszott rajta, hogy válaszon töpreng. Amikor Preciosa ezt látta, így folytatta:

— Nem olyan kis fontosságú kérdés ez, hogy ilyen rövid idő alatt el lehetne, vagy kellene dönteni. Térj vissza, szenyor, a városba és fontold meg, mi a neked legmegfelelőbb út és ugyanezen a helyen minden ünnepnapon beszélhetsz velem, ahányszor csak akarsz, Madridba menet, vagy onnan jövet.

Az ifjú erre így felelt:

— Mikor az Ég úgy rendelte, Preciosa, hogy szeresselek, elhatároztam, hogy mindent megteszek érted, amit akaratod kíván, jöllehet, sohasem gondoltam volna, hogy ezeket kéred tőlem. De ha már ez a kívánságod, s az enyém a tiédhez kell, hogy illeszkedjék és alkalmazkodjék, tekints ettől a perctől fogva cigánynak és tégy próbára, ahogyan akarsz, mert mindig olyannak fogsz találni, amilyennek most mutattam magam. Ha pedig azt akarod, hogy átöltözködjem, ne halogassuk a dolgot, mert azzal az ürüggyel, hogy Flandriába megyek, félrevezetem szüleimet, néhány napra való pénzt szerzek tőlük és vagy nyolc napba fog telni, míg felkészülök az útra. Kísérőimnek valamilyen módon majd csak túljárok az eszén és így végrehajthatom szándékomat. Tőled pedig csak azt kérem, ha ugyan merészkedhetem valamit kérni és esengeni, hogy hacsak nem rangom és szüleim rangja felől akarsz kérdezősködni, ne menj többet Madridba, mert nem szeretném, ha az ott kínálkozó túlontúl sok alkalom megfosztana a jószerencsétől, amelyért akkora árat fizetek.

— Nem úgy, derék lovag — válaszolta Preciosa —, tudd meg, hogy az én szabadságomnak mindig korlátlanoknak kell lennie és nem szabad, hogy a féltékenység nyomasztó súlya elfojtsa, vagy megzavarja. Tudnod kell, nem fogok szabadságommal soha úgy visszaélni, hogy szembeötlő legyen: a zabolátlanság nálam nem mond ellent a becsületnek. Az első feladat, amelyet rád kirovok, az, hogy légy hozzám bizalommal, mert a szerelmesek, akik azzal kezdik, hogy féltékenységről beszélnek, vagy ostoba, vagy szemtelen emberek.

— Benned biztosan az ördög lakik, te lány —
szólt közbe ekkor a vén cigányasszony. — Hiszen
te olyanokat mondasz, hogy akármelyik salaman-
cai professzor megírgyélhetné. Úgy teszel, mintha
ismernéd a szerelmet, ismernéd a féltékenységet,
a bizalmat. Vajjon honnan? Szájtátva hallgatlak,
mintha megszállott beszélne belőled, aki latinul
tud, noha sohase tanulta.

— Hallgass, nagyanyó — válaszolta Preciosa
— és tudd meg, hogy amit itt hallasz tőlem, csak
aprópénz és kicsiség ahhoz képest, ami még ben-
nem van.

Mindaz, amit Preciosa mondott, a szavaiban
megnyilatkozó okosság olaj volt a tűzre, amely
a szerelmes lovag szívében égett. Végül is abban
maradtak, hogy egy hét múlva ugyanott talál-
koznak, s az ifjú számot fog adni ügyeinek állá-
sáról, Preciosáéknak pedig közben idejük lesz
kérdőzködni, vajjon igaz-e, amit elmondott. Az
ifjú brokáterszényt vett elő, ebben volt állítása
szerint a száz aranytallér és átadta az öreg-
asszonynak. Preciosa azonban semmiképpen sem
akarta megengedni, hogy elfogadja, mire a vén
cigányasszony ezt mondta:

— Hallgass, leányom, mert legbiztosabb jele
annak, hogy ezt az urat legyőzted, hogy legyőze-
tése jeléül átadja fegyvereit. Adni, akármilyen
körülmények között, mindig nagylelkűségre vall.
Gondolj a közmondásra, hogy „segíts magadon,
az Isten is megsegít“. Amellett azt sem akarom,
hogy a cigánylányok miattam elveszítsék hosszú
századok óta megszerzett híruket, hogy pénzéhe-
sek és haszonlesők. Azt akarod, hogy száz tallért
dobjak vissza, amikor azokat olyan biztosan bele
lehet varrni egy kétreált sem érő szoknya kor-

cába, mintha csak egy etremedurai birtok jövedelmére szóló utalvány volna? Ha a fiaink, unokáink, vagy rokonaink közül valamelyiket bal eset érné és az igazságszolgáltatás kezére jutna, ugyan micsoda könyörgés jutna el olyan biztosan a bíró és az írnok füléhez, mint ahogy eljutnak ezek a tallérok az erszényükbe? Háromízben ültettek már három különféle csínyért a számárra, hogy elverjék rajtam a port: egyszer egy ezüstkancsó mentett ki, másszor egy gyöngysor, ismét másszor negyven nyolcas reál, úgy váltva át négyesekre, hogy az átváltásnál húsz reállal többet kaptam. Gondold meg, leányom, hogy kockázatos mesterséget űzünk, amely tele van csapdákkal és nyaktörő alkalmakkal és nincsen az a fegyver, amely olyan hathatósan segítene és támogatna, mint a nagy Fülöp legyőzhetetlen fegyverei.¹¹⁾ Nincs, ami túltegyen az ő „plus ultrá”-ján. Egy kétarcú dublonért menten felderül a prokurátor szomorú ábrázata és a halál többi szolgáé is, akik hárpiai nekünk szegény cigányoknak és jobban megkopasztanak és megnyúznak bennünket az útszéli rablóknál. Ha még olyan toprongyosak és ziláltak vagyunk is, sohasem hiszik el szegénységünket, hanem azt mondják, olyanok vagyunk, mint a belmontei haramiák zubbonya: kívül szakadtak és szurtosak, de belül pénzzel béleltek.

— Az Istenért, nagyanyó, ne folytasd, mert a végén annyi törvényt olvasol rám a pénz megtartása mellett, hogy a római jogban sincs több. Tartsd meg hát, váljék egészségedre és Isten adja, hogy minél mélyebbre elásd és soha többé

¹¹⁾ A III. Fülöp fejével ellátott pénzről van szó, ennek jellegéje „plus ultra” (egyre tovább).

napvilágra ne kerüljön, de ne is legyen rá szükség. Ezeknek a barátnőinknek mindenesetre adnunk kell majd valamit, mert régen várnak már és bizonyára neheztelnek is.

— Annyit fognak ők ebből a pénzből látni — viszonzá az öregasszony —, mint a török szultánból. Ez a jó uraság majd megnézi, van-e még valami ezüstpénze, vagy garasa és ki fogja osztani közöttük, mert ők kevéssel beérik.

— Van még nálam pénz — szolt az ifjú.

Azzal három nyolcas reált húzott ki zsebéből és elosztotta a három cigányleány között. Ezek vidámabbak és elégedettebbek voltak, mint az a színpadi szerző, akit egy másik szerzővel való versengése után, mint győztest, megéljeneznek az utcán.

Befejezésül tehát, mint mondtunk, megállapodtak abban, hogy az ifjú egy hét múlva eljön és cigány mivoltában *Andrés Caballeronak* fogja nevezni magát, mert a cigányok közt voltak már ilyen nevűek. Andrés — mostantól fogva mi is így fogjuk hívni — nem merészelte megölelni Preciosát, hanem csak szemével küldte el hozzá a lelkét, úgyhogy azt mondhatnók, lelke nélkül búcsúzott és távozott Madridba, amazok pedig a legjobb hangulatban ugyanezt tették. Preciosa, akit Andrés úri viselkedése kissé már megnyert, de irányában inkább jóindulatra, mint szerelemre fakadt, mielőbb szeretne volna megtudni, vajjon valóban az-e, akinek mondta magát. Bement tehát a városba és néhány utcával odébb a versíró apróddal találkozott, aki a tallért küldte volt neki. Ez alighogy meglátta, odament hozzá és így szolt:

— Isten hozott, Preciosa. Elolvastad már a verseket, amelyeket a minap adtam neked?

Preciosa ezt felelte:

— Mielőtt egyetlen szót szólok, vagy válaszolok, meg kell, hogy mondjon nekem valamit, de igaz lelkére.

— Erre a felszólításra — felelte az apród — még akkor sem tagadnám meg a választ, ha az igazmondás a fejembe kerülne.

— Akkor hát mondja meg nekem — szólta Preciosa —, nem költő-e véletlenül?

— Ha az volnék — válaszolta az apród —, mindenesetre csak véletlenül lennék az. Mert tudnod kell, Preciosa, hogy a költő nevét csak nagyon kevesen érdemlik meg, ezért én sem vagyok költő, hanem csak kedvelője a költészetnek. És ha versre van szükségem, nem kérem mástól és nem is keresem másnál. Amiket neked adtam, az enyémekek épúgy, mint amiket most adok oda, de azért nem vagyok költő és ne is adja Isten, hogy az legyek.

— Olyan rossz hát annak, aki költő? — kérdezte Preciosa.

— Nem rossz — mondta az apród. — De hogy valaki csak költő legyen, nem tartom valami jónak. A költészetet úgy kell élveznünk, mint drága ékszert, amelyet gazdája nem visel minden nap, nem is mutatja mindenkinek lépten-nyomon, hanem csak mikor kedvére van és oka van rá, hogy mutogassa. A költészet gyönyörű szép hajadon, szent, szűzies, becsületes, okos, éleseszű és szerény: a legfennköltebb illem határai közt marad mindig, barátja a magánynak, a források elszórakoztatják, a mezők megvigasztalják, a fák megnyugtattják, a virágok megörvendeztetik és végül is mindenkit gyönyörködtet és oktat, aki csak érintkezik vele.

— Igen ám — felelte Preciosa —, de én azt hallottam, hogy fölöttébb szegény és alig különb a koldusnál.

— Ellenkezőleg — mondta az apród —, hiszen nincsen költő, aki gazdag ne volna, annyira meg van elégedve mind a helyzetével. Ehhez a bölcseséghez csak kevesen jutnak el. De hát mi bírt reá, Preciosa, hogy ezt a kérdést tedd fel nekem?

— Az bírt reá — válaszolta Preciosa —, hogy mivel valamennyit, vagy a legtöbb költőt szegénynek vélem, ámulatba ejtett az az aranytallér, amelyet versébe csomagolva küldött. Most azonban már tudom, hogy nem költő kegyelmed, csak kedvelője a költészetnek. Meglehet, hogy gazdag, ámbátor kételkedem benne, mert ugyanazon az oldalon, ahonnan a verscsinálás ösztöne úzi, el kell csurognia minden vagyonának. Mert mint mondják, nincs olyan költő, aki meg tudná tartani vagyonát, vagy újat tudna szerezni.

— Nos hát, én nem tartozom ezekhez — válaszolta az apród. — Irok verseket és sem gazdag nem vagyok, sem szegény és anélkül, hogy megérezném, vagy sajnálnám, mint a génuaiak teszik vendégeikkel, adhatok még egy-két tallért annak, akinek akarok. Vedd hát, Preciosa gyöngyöm, ezt a második papírlapot és a belecsomagolt másik tallért és ne töprengj azon, vajjon költő vagyok-e, vagy sem. Csak azt szeretném, ha azt gondolnád és hinnéd, hogy aki ezt adta neked, szeretné, ha övé volna Midas minden kincse, hogy neked adhatná.

Azzal odaadta neki a papírlapot. Preciosa megtapogatta, érezte, hogy benne van a tallér, és így szólt:

— Ez az írás sokáig fog élni, mert két lélek

van benne: a talléré és a verseké, amelyek mindig tele vannak lelkekkel és szívekkel. De tudja meg apród úr, hogy én nem akarok magamnak annyi lelket és ha az egyiket nem veszi el, nem kell attól tartania, hogy elfogadom a másikat. Költőnek akarom kegyelmedet, nem adakozónak, ilyenformán barátságunk hosszúéletű lesz. Mert akármilyen erős legyen is, jobb ha itt-ott egy tallér hiányzik, mint ha valamelyik románc nem készül el.

— Hát ha így van — felelte az apród — és azt akarod, Preciosa, hogy mindenáron szegény legyek, ne dobd vissza azt a lelket, amelyet ebben a versben küldök és add vissza a talléromat, mert miután kezdeddel érintetted, egész életemben ereklyeként fogom őrizni.

Preciosa kivette a tallért a csomagból és csak a papírlapot tartotta meg, de nem akarta mindjárt ott, az utcán elolvasni. Az apród elköszönt és jókedvűen ment útjára, mert azt hitte, egészen megnyerte Preciosát, hiszen olyan nyájasan beszélt vele. A leány ezalatt szemével Andrés atyjának házát kereste és mivel sehol sem állott meg, hogy táncoljon, hamarosan elért abba az utcába, ahol a ház állott és amelyet jól ismert. Amikor az utca közepére ért, aranyozott vaserkélyt pillantott meg. Ez volt a megadott ismertetőjel. A házban ötven év körüli lovagot látott, színes rendjellel a mellén. Ez a tiszteletreméltó, tekintélyes külsejű úr, alig hogy meglátta a cigányokat, lekiáltott hozzájuk:

— Gyertek fel, lányok, itt alamizsnát kaptok.

Erre a szóra még három lovag sietett az ereklyre, közöttük ott volt a szerelmes Andrés is. Preciosa láttára elsápadt és az ájuláshoz volt

közel, annyira megdöbbsentette a lány megjelenése. A cigánylányok mind felmentek, csak az öreg cigányasszony maradt odalent, hogy a cselédségnél érdeklődjék Andrés kiléte felől. Amikor a lányok a terembe léptek, az öreg lovag így szólott a többiekhez:

— Ez minden bizonnyal az a szép cigánylány, akiről annyit beszélnek Madridban.

— Ó az — válaszolt Andrés — és kétségtelenül a legszebb teremtés, akit valaha láttam.

— Így mondják — vágta rá Preciosa, aki meghallotta a beszélgetést. — De a dícséretnek nyilván csak a fele igaz: elhiszem, hogy szemrevaló vagyok, de semmiképpen sem olyan szép, amilyennek mondanak.

— Már pedig én fiacskám, Juanico¹²⁾ életére mondom neked — szólt az öreg —, hogy még hírednél is szebb vagy, te drága cigánylány.

— És ki az a Juanico? — kérdezte Preciosa.

— Ez az ifjú melleted — felelte a lovag.

— Igazán azt hittem — válaszolta Preciosa —, hogy valami kétéves gyermekre esküszik kegyelmed. Nézze meg az ember ezt a kis don Juant, milyen nyalka! Mondhatom, nyugodtan nős is lehetne már. Néhány vonalból a homlokán azt látom, hogy nem fog három évbe telni és valóban meg fog nőülni, még pedig nagyon is kedvére, ha ugyan addig nem pusztul el, vagy meg nem változik.

— Ej — mondta az ottlevő urak közül egyik —, mi mindent lát a kis cigánylány a vonásokból?

Közben Preciosa társnői (mindhárman) a terem egyik sarkában összebújtak és egymás között sus-

¹²⁾ Juan kicsinyített alakja.

mogtak, hogy a többiek ne hallják. Cristina ezt mondta:

— Lányok, ez az a lovag, aki ma reggel a három reált adta nekünk.

— Ez igaz — válaszoltak amazok —, de ne említsük a dolgot és ne mondjunk semmit, míg ő nem beszél róla. Nem tudhatjuk, nem akarja-e titokban tartani?

Míg ezek hárman így sugdostak, Preciosa a vonásokat illető kérdésekre így válaszolt:

— Amit a szememmel látok, az ujjammal találok ki. Tudom, hogy don Juanico kissé szerelmes, szilaj, elhamarkodott és könnyen ígér hetet-havat. Isten adja, hogy a füllentés bűnébe ne essék, mert ez mindennél rosszabb volna. Éppen most hosszú utazás előtt áll. De mást gondol a pej és mást, aki nyergeli; ember tervez, Isten végez: talán azt hiszi, hogy Honnezbe megy és Gamboába jut.

Itt don Juan közbeszólt:

— Valóban, te kis cigányleány, sokban eltalálad, hogy milyen vagyok. De amit a füllentésről mondtál, ugyancsak messze jár az igazságtól, mert azzal dicsekedhetem, hogy minden körülmények közt az utóbbit mondom. Arra is ráhibáztál, amit a hosszú utazásról mondtál, mert Isten segedelmével négy-öt nap múlva Flandriába indulok. Hiába fenyegetsz, hogy elvétel az utat, nem szeretném, ha valami baleset történe velem és akadályt gördítene elém.

— Hallgasson, úrfi — válaszolt Preciosa — és ajánlja magát Istenek, akkor minden rendben fog menni. Azt pedig tudnia kell, hogy én édeskeveset tudok arról, amit mondok, és nem csoda, ha egyet-mást kitalálok, hiszen csak úgy találomra

fecsegek. Most azt szeretném, ha rábeszélhetném, hogy ne utazzék el, hanem nyugtassa meg lelkét és maradjon itt a szüleinél, hogy öregkorukat felvidítsa. Nem tetszik nekem, hogy annyit szaladgálnak Flandriába és vissza, különösen ilyen zsenge korban levő ifjak. Nőhetne még egy kicsit, hogy elbírja a háború fáradalmait, hiszen itthon is elég háborúságban van része és elég szerelmi harc dúl saját kebelében. Csillapodjék, csillapodjék, kis vadóc és fontolja meg jól, mit tesz, mielőtt egy nőt elvesz. Nekünk pedig adjon Isten nevében magához méltó alamizsnát, mert igazándiból elhiszem, hogy burokban született, ha pedig ehhez még igazmondás is járul, ünnepi dalt fogok énekelni, hogy ilyen szépen eltaláltam az igazat mindenben, amit mondtam.

— Mondtam neked már egyszer — válaszolt don Juan, a későbbi Andrés Caballero —, hogy mindenben eltaláltad az igazat, csak az a félelmed egészen alaptalan, hogy nem az igazat mondom. Ha én neked valamit a mezőn megígérek, a városban és akárhol máshol, figyelmeztetés nélkül teljesítem. Mert nem tarthatja magát lovagnak az, aki a hazudozás bűnébe esik. Atyám majd ad neked alamizsnát Isten nevében és az enyémben is, mert hidd el nekem, amim ma reggel volt, mind odaadtam bizonyos dámáknak, akiktől, ha olyan csalfák, amilyen szépek — különösen az egyik közülük —, nem sok jót várhatok.

Cristina ennek hallatára újból titkolódzva fordult társnőjéhez:

— Lányok! Ússenek agyon, ha nem arról a három reálról beszél, amit ma reggel adott nekünk.

— Nem, az nem lehet — válaszolta a két lány közül egyik —, mert dámákat említett, mi pedig

nem vagyunk azok. Aki olyan igazmondó, amilyennek ez a fiatalúr mondja magát, az ebben sem hazudhat.

— Nem is igazi hazugság az — vetette ellen Cristina —, ami senkinek sem árt, de előnyére és javára szolgál annak, aki kimondja. De akárhogy is van, azt látom, hogy nem ad nekünk semmit, még táncra sem szólít fel bennünket.

Ebben a pillanatban megjelent a vén cigányasszony és így szólt:

— Fejezd be, unokám, mert későre jár és sok tenni-, még több beszélőnivalónk van.

— Mi van hát, nagyanyó? — kérdezte Preciosa. — Fiú vagy lány?

— Fiú, de a javából — felelte az öregasszony. — Jer, Preciosa és valóságos csodákat fogsz hallani.

— Isten adja, hogy bele ne haljon a szülésbe — mondta Preciosa.

— Minden rendben lesz — válaszolt a vénasszony —, amint hogy eddig is a legszebb rendben folyt a szülés és a kicsike valóságos kincs.

— Gyermeket szült valamelyik nő? — kérdezte Andrés Caballero apja.

— Azt, uram — felelte a cigányasszony. — De olyan titokban folyt le a szülés, hogy csak Preciosa tud róla, meg én és még egy személy, tehát nem is mondhatjuk meg, kiről van szó.

— Nem is kívánjuk tudni — mondta a jelenlevők közül az egyik. — Hanem szerencsétlen nő ám az, aki titkát a ti nyelvetekre bizza és becsületét a ti kezetekbe helyezi.

— Nem vagyunk mi mind rosszak — vetette közbe Preciosa. — Lehet, hogy van közöttünk olyan is, aki titoktartásban és őszinteségben fel-

veheti a versenyt a legelőkelőbb úrral ebben a teremben... De most már gyérünk, nagyanyó, mert itt kevésre becsülnek bennünket. Pedig valóban nem vagyunk sem tolvajok, sem alamizsnát nem kérünk senkitől.

— Ne mérgelődj, Preciosa — szólt az apa —, mert legalább is rólad feltételezem, hogy semmi rossz nem fogható rád. Nemes arcod kezeskedik jótetteidért. Most azonban szépen megkérlek, kis Preciosa, táncolj egyet barátnőiddel, mert itt van a kezemben egy aranydublon: két király feje van rajta, de egyik sem olyan szép, mint a tiéd.

Alig hallotta az öregasszony ezt, nyomban felkiáltott:

— Rajta, lányok, gyürkőzzetek neki, hadd teljék kedvük bennetek ezeknek az uraknak.

Preciosa fogta a cintányérokat és a lányok perdültek-fordultak, kötötték és oldották a láncot, annyi kecsességgel és dévajssággal, hogy minden néző szemét lábaikhoz vonzották, főként azonban Andrés tekintetét, amely úgy követte Preciosa lábát, mintha minden üdvössége ebben a két lábacskaiban összpontosulna. A sors azonban úgy rendelte, hogy a mennyországból egyszerre pokol lett. Az történt ugyanis, hogy a tánc forgatagában Preciosa leejtette a papírlapot, amelyet az apródtól kapott. A leejtett papírt véletlenül éppen az az úr vette fel, akinek nem volt kedvező véleménye a cigányokról: nyomban kigöngyölte és így szólt:

— Pompás! Hiszen ez egy szonett! Álljon meg a tánc és hallgassák meg ezt, mert az első sorból ítélve, igazán nem látszik ostobának.

Preciosa bosszankodott, mert nem tudta, mi van a szonettben, azt kérte tehát, hogy ne olvas-

sák el és adják vissza neki. De a nagy buzgóság, amellyel kérését előadta, csak sarkantyú volt, amely még jobban felcsigázta Andrés vágyát, hogy hallja a verset. Végül is a lovag hangosan felolvasta a szonettet, amely így szólt:

*Ha felzeng Preciosa tamburája
S édes dalával sebzi a leget,
Kacsója körben gyöngyöt ereget
S virágokat küld a világba szája.*

*Amul a lélek, bódultan csodálja
Az ész e földöntúli remeket,
S megostromolja a nagy egeket
Hírével ifjú, tisztos, szüzi bája.*

*Száz szív hajának egy szálára fűzve
Libeg, s ha lendül, Amor száz nyílát
Röpteti szerte e parányi láb.*

*Két napja szédít, ha szemünkbe tűz be,
Amor helyezte trónusát oda,
S mit csak gyanítunk, még nagyobb csoda.*

— Hitemre — mondotta a vers olvasója —, ez a költő érti a mesterségét!

— Nem költő az, uram, hanem igen gáláns és bőkezű apród — mondta Preciosa.

Gondold meg, amit mondasz, Preciosa és amit még mondani fogsz, mert nem az apród dícsérete ez, hanem dárda, amely átjárja Andrés szívét, miközben szavadat hallgatja. Akarod látni? Fordulj csak meg és látni fogod, hogy szinte ájultan, halálos verejtékben ázva ül széken. Ne gondold, te leány, hogy Andrés szerelme tréfa csak, hogy legkisebb meggondolatlanságod nem sebzi meg és nem ejti kétségbe. Az Istenért, menj már oda hozzá és súgj neki néhány szót a fülébe, hogy a szívéig hasson és magához térítse ájulásából. Vagy ha inkább ez a kívánságod, hozz neki min-

dennap egy dicséretedre írott szonettet és meglátod következményeit.

Minden az elmondott módon történt, mert Andrést, miközben a szonettet hallgatta, ezer féltékeny képzelődés rohanta meg; nem vesztette el eszméletét, de úgy elsápadt, hogy atyja, mikor ezt észrevette, így szólt:

— Mi van veled, don Juan, úgy elsápadtál, mintha itt nyomban el akarnál ájulni.

— Várjanak egy keveset — mondta e pillanatban Preciosa —, hadd súgjak neki néhány szót a fülébe, és meglátják, hogy nem fog elájulni!

Aztán hozzálépve, alig mozgó ajakkal ezt mondta neki:

— Hol a cigányhoz méltó bátorság — hogyan fogja kibírni Andrés úr a szalagot,¹³⁾ ha egy kis vers így kihozza a sodrából?

És miután féltucat keresztet vetett az ifjú szívére, odébb ment. Ekkor Andrés nagyot lélekzett és úgy tett, mint akin segítettek Preciosa szavai. Végül aztán odaadta a kétarcú dublont Preciosának, ez pedig közölte társnőivel, hogy fel fogja váltani és tisztességesen megosztozik velük rajta. Andrés apja megkérte, hogy hagyja nála írásban azokat a szavakat, amiket don Juan fülébe súgott, mert adott esetben szeretné, ha meglennének neki. Preciosa azt felelte, hogy szívesen leírja a bűvös igéket, melyek ugyan tréfásaknak látszanak, de megvan az a különös tulajdonságuk, hogy hatnak szívroham és szédülés esetén. A bűvös szavak így hangzottak:

¹³⁾ A kínvallatás egyik módja abban állott, hogy a gyanúsítottal egészen vékony, borba vagy vízbe mártott szalagot nyeltek.

*Kis fejecske, légy kevély,
Kis fejecske, tarts ki bátran,
Útjáról a makulátlan
Türelemnek le ne térj.
Szép a cél,
Csak remélj,
Mit se félj.
Ne hajolj se rút, se gyatra
Gondolatra —
És csodával lesz határos,
Mit felőled elhatároz
Isten és a glóriás
Szent Kristóf, az óriás.*

— Ha ezeknek a szavaknak csak a felét elmondják és hatszor keresztet vetnek annak a szívére, aki szédülni kezd — mondta Preciosa —, nyomban olyan friss lesz megint, mint egy alma.

Az öreg cigányasszony a ráolvasás és a csalás hallatára egészen elképedt. Még inkább Andrés, aki látta, hogy mindez a cigányleány lelményességének szüleménye. A szonett ottmaradt, Preciosa nem akarta visszakérni, nehogy új szenvedést okozzon Andrésnek, mert tanítás nélkül is jól tudta már, milyen aggodalmat, kint és megdöbbenést okoz a féltékenységek az igaz szerelmesnek. A cigánylányok elbúcsúztak és elmenőben Preciosa még odaszólt don Juannak:

— Gondolja meg, szenyor, hogy ennek a hétnek minden napja kedvez az indulásnak és egyik sem fenyeget bajjal. Siettesse elutazását, amennyire csak tudja, mert korlátlan, szabad és fölöttébb kellemes élet várja, ha bele tud illeszkedni.

— Én azt hiszem, a katonaelet nem olyan szabad, hogy ne volna benne több alárendeltség, mint szabadság. Mindazonáltal aszerint cselekszem majd, amit látok.

— Többet fog látni, mint hinné — felelte Pre-

ciosa —, Isten óvja és vezesse kegyelmedet, ahogyan szép külseje megérdemli.

Utolsó szavai nagy örömmre hangolták Andrést és a cigánylányok is elégedetten távoztak. Felváltották a dublont, egyenlően felosztották egymás között, csak a vénasszony vett el magának most is, mint mindig, másfél részt. Ez koránál fogva is megillette, no meg azért is, mert ő volt az az iránytű, amivel a többiek a táncok, dévajságok és kópéságok nyílt tengerén vezérelte.

Eljött végre az a nap, amelynek hajnalán Andrés Caballero megjelent első találkozásuk helyén, bérelt öszvéren. Szolga nem jött vele. A megbeszélt helyen Preciosa nagyanyjával várta és felismerve a lovagot, nagy örömmel üdvözölték. Andrés kérte, hogy vezessék még napfelkelte előtt a táborba, nehogy, ha kutatnának utána, nyomára bukkanjanak. A nők, akik a megállapodás értelmében egyedül jöttek hozzá, nyomban visszafordultak vele és nemsokára a cigánykunyhókhoz értek. Andrés belépett az egyikbe, amely a legnagyobb volt a táborban és nyomban tíz-tizenkét fiatal, jónövésű és délceg cigánylegény sietett oda, mert ezeknek a vénasszony már értésére adta, hogy új társuk fog érkezni. Titoktartásra nem kellett őket intenie, mert, mint mondtuk már, a cigányok páratlan okossággal és lelkiismeretességgel őrzik titkaikat. Azonnal szemet vetettek az öszvérré és az egyik legény ki is jelentette:

— Ezt majd jól eladjuk csütörtökön, Toledóban.

— Szó sem lehet róla — felelte Andrés —, nincs Spanyolországban olyan kóborló öszvérhajcsár, aki első pillantásra ne ismerné fel akárme-lyik bér-öszvért.

— Istenemre, Andrés úr — mondta az egyik cigány —, ha még több jel volna az öszvéren, mint amennyi az ltélet napját fogja megelőzni, mi itt úgy átformáljuk, hogy a saját anyja époly kevéssé ismeri föl, mint a gazdája, aki felnevelte.

— Mégis — válaszolta Andrés — ebben az esetben tartsátok magatokat ahhoz, amit én mondok: ezt az öszvért meg kell ölnötök és el kell ásnotok, hogy a csontjai soha többé ne kerüljenek napvilágra.

— Szörnyű bűn ez — szólt egy másik cigány. — Egy ártatlan jószág életét elvenni! Ne kívánja ezt tőlünk a jó Andrés úr, hanem tegye meg ezt: vegye jól szemügyre és véssen eszébe minden jelet, amely rajta látható, és ha két óra múlva ráismer, nem bánom, döngessenek el, mint egy szökött négert.

— Nem, semmiképpen sem egyezhetem bele — ellenkezett Andrés —, hogy az öszvér életben maradjon, akármilyen átalakulást ígértek is. Míg nincs a föld alatt, folyton attól kell félnem, hogy felfedezhetnek. Ha azonban arról a nyereségről van szó, amit eladásától vártok, nem jövök én olyan szegényen ebbe a bandába, hogy belépéssel ne fizethetnék akár annyit is, amennyibe négy öszvér kerül.

— Hát ha Andrés Caballero úr mindenképpen azt akarja — mondta egy másik cigány —, veszzen a szegény pára, pedig Isten látja lelkem, sajnálom a fiatalságát, hiszen még csikófogai vannak, ami bér-öszvérnél szokatlan dolog. Úgy látom, hogy a járása is jó, mert szűgyén nincsen sem ütés nyoma, sem sarkantyútól származó seb.

Estére halasztották az állat megölését, így a nap hátralevő részét Andrés cigánnyáavatásának

szertartásaira fordították. A következőkből állott ez: Haladék nélkül kiűritették a tábor egyik legjobb sátrát és szépen feldíszítették lombokkal és sással, azután ráültették Andrést egy parafa csonka törzsére, kezébe kalapácsot és harapófogót adtak és felszólították, hogy két cigány gitárjának szavára két bakugrást tegyen a levegőben. Majd lecsupaszították egyik karját és egy új se-lyemzalaggal, valamint egy husánggal két gyöngé ütést mértek rá. Mindezt végignézte Preciosa is, sok öreg és fiatal cigányleánnyal együtt. Csodálkozva, szeretettel nézték, mert Andrés kül-seje olyan megnyerő volt, hogy még a cigányok is vonzalmat éreztek iránta. Mikor aztán az el-mondott szertartásnak vége volt, az egyik öreg cigány kézenfogta Preciosát és Andrés elé állva, így szólt hozzá:

— Ezt a leányt, aki színe-virága minden tud-tunkkal Spanyolországban élő cigányleánynak, ezennel átadjuk neked, akár feleségnek, akár sze-retőnek, mert ebben egészen kedved szerint jár-hatsz el. Szabad és korlátlan életünk nincs alá-vetve kényeskedésnek és ceremóniáknak. Nézd meg jól és gondold meg, kedvedre való-e, ha pe-dig látsz rajta valamit, ami nem kedvedre való, válassz az ittlévő hajadonok közül egy másikat, akiben több örömed telik, mert mi azt adjuk ne-ked, akit kiválasztasz. Tudnod kell azonban, hogy választottadat nem hagyhatod el többé egy má-sikért, sem pedig akár házasság, akár hajadon nővel nem szabad összeszűrőd a levét: mi sértetlenül megtartjuk a barátság törvényét; nálunk senki sem kívánja meg a másik kedvesét, szabadon és mentesen élünk a féltékenység keserű mételjétől. Ha vérfertőzés van is közöttünk sok, házasság-

törés nincsen. Ha saját feleségünk megcsal, vagy a szeretőnk hűtlen hozzánk, nem megyünk törvény elé, hogy megtorolja. Mi magunk vagyunk asszonyaink és kedveseink bírái és hóhérjai: olyan egyszerűen megöljük és elföldeljük őket a hegyekben, vagy a pusztákon, mintha kártékony állatok volnának. Nincs rokon, aki bosszút állna értük, sem szülő, aki számon kérné halálukat. Ez a félelem és aggodalom arra készíti őket, hogy tisztességesek legyenek, mi pedig, mint már mondtam, biztonságban élünk. Kevés olyan dolog van, ami nem közös nálunk, csak a feleség vagy szerető nem az, mert azt akarjuk, hogy minden nő azé legyen, akinek a sors szánta. De az öregség köztünk épúgy válásra vezet, mint a halál: aki akarja, elhagyhatja öreg feleségét, ha maga még elég fiatal, választhat magának olyat, aki évei ízlésének jobban megfelel. Ezzel és más hasonló törvényekkel és szabályokkal tartjuk fenn magunkat és éljük vidám életünket. Urai vagyunk a mezőknek, szántóföldeknek, erdőknek, hegyeknek, forrásoknak és folyamoknak; a hegyek ingyen tüzelőt adnak nekünk, a fák gyümölcsöt, a venyigék szőlőt, a kertek zöldséget, a források vizet, a folyók halat, a vadaskertek vadat, árnyékot a sziklák, friss levegőt a szakadékok és hajlékot a barlangok. Nekünk az időjárás viszontagságai lanya szellők, frissítő a hó, fürdő az eső, zene a mennydörgés és fáklya a villám; nekünk a kemény föld puha derékalj. Testünk kicserzett bőre áthatolhatatlan páncél és megvéd bennünket. Fürgeségünket nem gátolják bilincsek, nem tartják fel torlaszok, nem zárják el falak. Bátor-ságunkat nem csavarja ki kötél, nem hökkenti csiga, nem fojtja meg hurok, nem szelídíti meg

kínpad. Ha úgy tetszik, nem teszünk különbséget az igen és nem közt. Mindig többre tartjuk a vértanút a hitvallónál.¹⁴⁾ Nekünk nőnek a teherhordó állatok a mezőn, nekünk szabják a zsebeket a városban. Nincs sas, sem más ragadozó madár, amely olyan gyorsan csapna a kínálkozó zsákmányra, mint mi csapunk az alkalomra, ami valamelyes előnyt ígér. Röviden, sokféle boldog véggel kecsegtető képességünk van. Mert a tömlőc-ben mi énekelünk, a kínpadon mi hallgatunk, napközben mi dolgozunk és éjszaka mi lopunk. Jobban mondva: óvjuk az embereket attól, hogy kellő gondosság nélkül helyezték el vagyonukat. Bennünket nem kínozt az aggodalom, hogy elveszíthetjük becsületünket, sem virrasztásra nem kényszerít a becsvágy, hogy növeljük. Nem tartunk zsoldosokat, nem kelünk fel korán, hogy kérvényeket nyujtsunk át, vagy előkelő urakat kísérgessünk és kegyéért esdekeljünk. A mi szemünkben aranyos tetők és pazar paloták ezek a kunyhók és könnyen felszedhető sátrak; flamand festményeket és tájakat kínál a természet nekünk ezekben a felszökellő szirtekben és havas ormokban, a messzenyúló rétekben és sűrű erdőkben, melyek minden lépésre eléink tárulnak. Paraszti csillagászok vagyunk, mert jóformán mindig szabad ég alatt aludván, minden időben tudjuk, hányadik órájában vagyunk a nappalnak, vagy éjszakának. Látjuk, hogyan szorítja ki és sápasztja el a Hajnal az Ég csillagait, hogyan jelenik meg hűgával, a reggeli szürkülettel és felvidíti a leget, hűsíti a vizet és megnedvesíti a Földet. Látjuk aztán, hogyan kel fel a Nap, csúcsokat aranyoz (mint egy költő mondja) és he-

¹⁴⁾ Vagyis nem vallanak a kínpadon.

gyeket fodroz. Nem félünk attól se, hogy távollétében megfagyunk, ha már csak rézsutosan sebesít meg sugaraival, vagy hogy elégünk, ha függőlegesen tűz le ránk. Ugyanazzal a kedvvel fogadjuk a napsütést, mint a fagyot, a szárazságot ugyanazzal, mint a hőséget. Egyszóval olyan emberek vagyunk, akik ügyességükből és tehetségükből élnek, nem sokat törődve a régi közmondással: „Templom, tenger, királyi lak“.¹⁵⁾ *Megvan nekünk, amit akarunk, mert beérjük azal, amink van.* Mindezt azért mondtam el neked nagylelkű ifjú, hogy tudomásod legyen arról az életről, amibe jöttel és arról a mesterségről, amit itten folytatnod kell; arról, amit itt sebtében leírtam neked. Mert idővel még sok, végtelenül sok mindenre fogsz bukkanni benne, ami az elmondottaknál nem kevésbé figyelmedre méltó.

Az ékesszavú öreg cigány ezek után elhallgatott, az újone pedig azt felelte, hogy nagy öröme szolgál e sok dícséretes szabály megismerése és szívesen lép ebbe az értelmes és célszerű alapokon nyugvó társaságba, csak azt sajnálja, hogy nem szerzett már előbb is tudomást e vidám életről. Most azonban lemond lovagi hivatásáról és előkelő származásának minden hívságáról, hogy alávesse magát az iganak, jobban mondva az ő törvényeiknek, mert azt a vágyát, hogy szolgálatukra legyen, bőségesen jutalmazták, amikor odaadják neki az isteni Preciosát, akiért koronáról és császárságról is lemondana, csak hogy szolgálhassa.

Mire Preciosa így felelt:

¹⁵⁾ Egy 17. századból származó spanyol közmondás szerint a boldogulás három útja.

— Miután a törvényhozó urak úgy találták, hogy törvényük szerint a tied vagyok és engem neked adtak, én a saját akaratom törvénye szerint — és ez minden más törvénynél erősebb — úgy találtam, hogy csak annak a feltételével leszek a tiéd, ha megtartod azt, amiben meg-egyeztünk, mielőtt idejöttél. Két évig kell élned társaságunkban, mielőtt az enyémet élvezhetnéd, nehogy megbánd elhamarkodottságodat, vagy én érezzek csalódást sietségem miatt. Feltételek törvényt bontanak: az én feltételeimet már ismered, ha eleget akarsz tenni nekik, tiéd leszek és te az enyém; ha pedig nem, az öszvér még él, ruháid még épek és pénzedből egy fitying sem hiányzik. Távolléted nem tartott még egy egész napig és ami a napból hiányzik, felhasználhatod arra, hogy alaposan meggondold, mi való neked leginkább. Ezek az urak ugyan átadhatják neked testemet, de lelkemet nem, mert az szabad, szabadnak született és az is marad mindaddig, amíg csak akarom. Ha maradsz, sokra foglak becsülni; ha visszamégy, akkor sem becsüllek kevesebbre, mert úgy vélem, hogy a szerelmi gerjedelem fékevesztetten rohan, míg bele nem ütközik a józan észbe, vagy a kiábrándulásba. Nem szeretném, ha úgy bánnál velem, mint a vadász, aki utóléri az üldözött nyulat, elfogja s aztán otthagya, hogy egy másik után loholjon, amely menekül előle. Vannak meg-tévesztett szemek és ezek számára néha az aranyfüst színaranynak látszik, de hamarosan felismerik a különbséget az igazi nemesség és a csalóka fény között. Szépségem, amelyről azt állítod, hogy ragyog és amelyet a Napnál és az aranynál is többre becsülsz, nem tudom, nem

válik-e közlelről árnyékká, érintésedre nemtelen fémmé. Két év időt adok neked, hogy gondold meg, mit választasz, vagy mit dobsz el magadtól. Mert ez olyan ékszer, amelyet egyszer, ha már megvásároltunk, a halálnál hamarább nem vethetünk le, sokáig és alaposan meg kell nézni és meg kell figyelni minden fogatkozását és erényét. Én nem igazodom atyámfiái barbár és szégyentelen szokásaihoz; ők asszonyaikat ott-hagyják, vagy bántalmazták, mihelyt kedvük tartja. Mivel nem szandékozom olyasmit tenni, ami bántalmazást érdemel, nem akarok olyan társat, aki retszése szerint bármikor eltaszíthat magától.

— Igazad van, Preciosa — szolt közbe Andrés. — És ha azt akarod, hogy aggodalmadat elcsitítsam, gyanúdat eloszlassam azzal a fogadalmammal, hogy soha tapodtat sem térek el elibém szabott rendelkezéseidtől, mondd meg, mire esküdjem, vagy milyen más biztosítékot adjak neked, mert én mindenre kész vagyok.

— A rab, ha esküvel és ígérekkel kell megvásárolnia szabadságát, ritkán teljesíti azokat, ha szabad lett. Már pedig én azt hiszem, hogy a szerelmes esküje és ígérete ilyen, mert vágya elérésére kész Merkur szárnyait és Jupiter villámát is odaigérni, mint azt bizonyos költő tette, aki a Styx mocsarára esküdött nekem. Nem akarok esküt, Andrés lovag és ígéretet sem akarok, hanem mindent elhalasztok újoncéveid leteltéig; — addig az én gondom lesz, hogy megvédjem magam, ha bántalmazni akarnak.

— Így legyen — válaszolta Andrés. — Csak egyet kérek ezektől az uraktól és mostani társaimtól, hogy legalább az első hónapban ne

kényszerítsenek lopásra, mert úgy érzem, hogy nem lesz jó tolvaj belőlem, míg hosszú iskolán nem estem át.

— Hallgass, fiam — mondá az öreg eigány. — Mi úgy kioktatunk, hogy igazi sas leszel a mesterségben és ha egyszer már kitanultad, olyan kedved fog telni benne, hogy minden új-jadat megnyalod utána. Mert nem tréfádolog ám, reggel üres tarsollyal indulni és estére megrakodva térni vissza a kunyhóba.

— Láttam én már olyan üres tarsolyúakat is, akik nem arannyal, hanem ütlegekkel megrakva tértek haza — szólt András.

— Aki lazacot fog, vizes lesz a keze — vágott vissza az öreg. — Ezen a világon minden dolog bizonyos veszéllyel jár. A tolvajság veszélye a gályá, az ostor és a hurok. De azért, mert egy hajó zátonyra fut, vagy elsüllyed, a többi még nem hagyja abba a hajózást. Szép volna, ha senki sem akarna katonának menni csak azért, mert a háború embereket és lovakat emészt! Sőt mi több, nekünk az, akit az igazságszolgáltatás botbüntetésre ítél, annyi, mintha rendjelet viselne a hátán s ez több, mint ha a legszebb rend keresztjét viselné a mellén... Fontos csak az, hogy ne az ifjúkor teljében és első próbálkozásai közben kerüljön az ember hurokra. Mert egy kis husángolást és egy kis evezősdit a gályán, kutyába se veszünk. Pihenj hát most, András fiam, szárnyaink alatt, mert kellő időben kiröpítünk a fészekből, oda, ahonnan nem jössz vissza zsákmány nélkül. És amit mondtam, megmondtam: minden lopás után meg fogod nyalni a tíz körmődöt.

— Akkor hát kárpótlásul azért — mondta

Andrés —, amit ebben a kíméleti időben össze-
lophatnék, hadd osszak ki kétszáz aranytallért
a táborbeliek között.

Alig mondta ki ezt, a cigányok odarohantak
hozzá és vállukra emelve énekelték:

— Éljen, éljen a nagy Andrés!

Majd hozzátették:

— És éljen Preciosa, szeretett kedvese!

A cigánynők ugyanezt tették Preciosával, aki-
nek diadala Cristinában és a többi jelenlevő ci-
gánylányban némi irigységet is keltett, mert az
irigység éppen oly' otthonos a barbárok kalyi-
baiban és a pásztorok kunyhóiban, mint a feje-
delmi palotákban. Mindenki bosszankodik, ha
szomszédjának gyarapodását látja, bár szerinte
annak nincsen több érdeme, mint neki. Ezek
után bőségesen lakmároztak; egyenlően és igaz-
ságosan osztották el egymás között a megígért
pénzt, közben pedig újra meg újra dicsérték
Andrés és az égis magasztalták Preciosa szép-
ségét.

Eljött az éjszaka, Andrés öszvérét megölték
és eltemették olymódon, hogy Andrésnak nem
kellett a felfedeztetéstől tartania. Az öszvérrel
együtt szerszámát is elásták, nyergét, kötőfékjét
és hevedereit, mint az indiánok, akik legdrágább
kincseiket maguk mellé temettetik. Andrés ámul-
tan látott és hallott mindent, meglepetéssel ész-
lelte a cigányok szokásait és eltökölte magát, hogy
vállalt feladatait teljesíteni fogja, de a cigányok
tulajdonságait nem veszi át, vagy legalábbis
minden lehetséges módon ki fog térni ezek elől,
abban a biztos hiszemben, hogy pénzével mente-
síthetni fogja magát, ha törvénybe ütköző dol-
gokat követelnek tőle.

Másnap Andrés arra kérte őket, hogy költözzenek el Madridból, mert amíg ott vannak, fél-nie kell a felismeréstől. A cigányok beleegyeztek, mert úgyis a toledói hegyekbe akartak menni, ahonnan bejárhatják és megsarcolhatják az egész környéket. Felszedték tehát sátraikat, Andrés alá meg szamarat adtak, hogy azon utazzék. Ő azonban ezt nem akarta, inkább gyalog ment és apród módjára szolgált Preciósának, aki számaron lovagolt. A lány elégtétellel látta nemes csatlósán aratott diadalát, az meg ugyancsak örült, hogy közel lehetett szíve úrnőjéhez. Ó, milyen hatalmas ereje van annak, akit a keserűség édes istenének neveznek (e nevet a semmittevés és a vigyázatlanság adta neki)! Milyen ellenállhatatlanul igába hajt bennünket! Mennyire megfoszt méltóságunktól! Andrés, a lovag, a kitűnő elméjű ifjú, aki egész életében a fővárosban nevelkedett, tehetős szülei oltalma mellett, egy nap alatt úgy megváltozott, hogy rászedte szolgálait és barátait, megcsalta szülei beléhelyezett reményét, nem ment Flandriába, ahol személyes bátorságát megmutathatta volna és családja becsületét is gyarapíthatta volna, hanem ehelyett egy lány lábai elé borult és annak szolgált, aki minden szépsége mellett végre is csak egy cigánylány volt! Ám az meg a szépség előjoga, hogy a legkonokabb akaratot is erőszakkal és hajánál fogva kényszerítse jármába.

Négy nap múlva, Toledótól két mérföldnyire, egy faluba érkeztek. Itt tábort ütöttek, miután néhány ezüst tárgyat adtak át a helység bírájának biztosítékkul, hogy sem a faluban, sem annak határában nem fognak lopni. Miután ez megtörtént, az öreg cigányasszonyok, a lányok egy része és

a férfiak elszéledtek a környékbeli falvakban. Andrés is velük ment, hogy megkapja az első leckét a tolvajlásból. De bár ezen az úton az első leckét még több követte, egyik sem fogott rajta, sőt nemes véréhez méltóan, minden a mesterei által elkövetett lopás tördöfés volt a szívében és még az is előfordult, hogy a meglopottak könnyein megindulva, a saját zsebéből fizette vissza azt a pénzt, amit társai elcsentek. A cigányok rossznéven vették tőle és kijelentették, hogy szabályaik és törvényeik ellenére viselkedik, mert ezek tiltják, hogy szívükben helyet adjanak az emberszeretetnek, hiszen akkor rögtön abbahagyhatnák az egész tolvajságot, ami pedig semmiképpen sem illenék hozzájuk. Andrés, amikor látta ezt, bejelentette, hogy egyedül akar lopni. Nem kell, hogy akárki is elkísérje, mert eléggé fürge ahhoz, hogy a veszély elől elmeneküljön és eléggé bátor is, hogy a veszélyt maga ellen kihívja. Azt akarja, úgymond, hogy lopásának kára, vagy haszna osztatlanul az övé legyen. A cigányok igyekeztek lebeszélni szándékáról és figyelmeztették őt, hogy előfordulhatnak olyan esetek, amikor kapóra jön a társaság, akár támadásnál, akár védekezésnél. De meg egy személyében nem is tud nagy zsákmányt ejteni. Akármennyit beszéltek is, Andrés kitartott szándéka mellett, hogy ő a saját szakállára lesz tolvaj, mert az volt a terve, hogy eltávolodjék a csapattól és saját pénzén vásároljon holmit, amit lopott jószágának tüntethet majd fel és ily módon a lehető legkevesebb bűn nyomja majd lelkét.

Ezzel a furfanggal élve, nem is egészen egy hónap alatt több hasznot hajtott a cigányoknak, mint a négy legkőrmönfontabb tolvaj. Preciosa

ugyan kedvét találta benne, hogy gyöngéd imádója ilyen okos és vakmerő tolvaj, de félt is, nehogy valami baja történjék, mert Velence minden kincséért sem szerette volna, hogy Andrésnek bántódása essék, hiszen Andrés szolgálatai és ajándékai már jóindulatra hangolták. Egy hónapnál valamivel tovább tanyáztak Toledo környékén és bár már szeptember volt, mégis alaposan arattak. Innen a gazdag és meleg Extremadura vidékére mentek. Andrés illedelmes, szellemes és szerelmes beszélgetéseket folytatott Preciosával, aki lassanként beleszeretett kedvese okosságába és kellemes modorába. Andrés szerelme, ha lehetséges volt, az idő folyamán csak nőtt, oly nagy volt Preciosa erényessége, okossága és szépsége.

Ahova csak eljutottak, mindenütt Andrés nyerte meg a futás és ugrás első díját, remekül tekézett és labdázott, nagy erővel és páratlan ügyességgel dobta a gerelyt, úgyhogy híre hamarosan elterjedt kerek Extremadurában és nem volt olyan helység, ahol ne beszéltek volna az Andrés Caballero cigány szép külsejéről, ügyességéről és tehetségéről. Ugyanilyen híres volt Preciosa szépsége is és nem volt város, vagy falu, ahová meg ne hívták volna búcsúra, vagy más különleges ünnepségre. Ilymódon a sátoros cigányok tábora gazdagodott, gyarapodott és meglegedett sorsával, a szerelmesek pedig boldogok voltak, ha csak láthatták is egymást.

Ekkoriban történt, hogy a cigányok az országtúttól távolabb, tölgyfák között ütötték fel sátraikat. Éjfél táján egyszerre csak hallják, hogy a kutyák a rendesnél izgatottabban és hangosabban vonítanak. Egypár cigány, közöttük

Andrés is, kiment, hogy megnézzze, miért ugatnak. Látták, hogy egy fehér ruhás ember verekszik a kutyákkal, sőt kettő már a lábába is csimpaszkodott a jövevénynek. Odamentek, kiszabadították az idegent, majd az egyik cigány így szólt rá:

— Mi az ördög hozta ide kendet, jó ember, ilyen későn és ilyen távol az úttól? Lopni jött talán? Mert akkor Isten uccse, jó helyen jár.

— Nem lopni jöttem — felelte a megsebzett ember — s azt sem tudom, letértem-e az útról, noha látom, hogy alighanem eltévedtem. De mondják az urak, van-e itt a közelben valami fogadóféle, vagy más hajlék, ahol eltölthetném az éjszakát és kilábolhatnék kutyáiknak köszönhető sebeimből?

— Itt nincs sem hajlék, sem fogadó, ahova elküldhetnék — válaszolta Andrés. — De arra, hogy sebeit kiheverje és egy éjszakára szállást találjon, akad hely valamelyik sátrunkban. Jöj-jön velünk, mert cigány létünkre is emberségek vagyunk.

— Isten fizesse meg — válaszolt az idegen. — Vigyenek el ahova akarnak, mert a seb láb-száramon nagyon sajog.

Andrés és egy másik jószívű cigány (mert az ördögök között is vannak a többinél rosszabbak és sok rossz ember között rendesen akad jó is) odament hozzá és segített neki a járásban. Holdfényes éjszaka volt s így láthatták, hogy fiatal, széparcú és jónövésű emberrel van dolguk. Talpig fehér köpenyt viselt panyókára vetve; mellén összekötözött vászoning, vagy zsák volt. Megérkeztek Andrés sátrába; szaporán világot és tüzet gyújtottak. Hamarosan odajött Preciosa

nagyanyja is, akinek az esetről már tudomása volt, hogy gondjaiba vegye a sebesültet. Vett egy csomó kutyaszórt, kisütötte olajban és miután borral jól kimosta a bal lábszáron levő két harapást, ráhelyezte az olajba mártott szórt, fölibe pedig egy kevés megrágott zöld rozmarint tett. Aztán jól bekötözte tiszta gyolccsal. Végül keresztet vetett a sebekre és ezt mondta:

— Aludjék barátom, mert Isten segedelmével nem lesz semmi baj!

Mialatt a sebesültet ápolták, Preciosa is oda-jött és jól megnézte a jövevényt. Az is ugyanezt tette és Andrés végül is észrevette, milyen merőn bámulja a fiatal idegen a lányt, de ezt Preciosa minden tekintetet lebilincselő nagy szépségének tulajdonította. Végül is bekötözött sebével otthagyták az ifjút a száraz szalmából vetett ágyon, mert egyelőre nem akarták kikérdezni sem utazása célja, sem egyéb dolgai felől. Alig távoztak mellőle, Preciosa félrehívta Andrést.

— Emlékszel-e még, Andrés — szólt —, a papírlapra, amit nálatok, otthon ejtettem le, azt hiszem, nem kis bosszúságodra, amikor társnőimmal táncoltam?

— Hogyne emlékeznék — válaszolta Andrés —, szonett volt, még hozzá nem is rossz szonett, a te dicséretedre.

— Akkor hát tudd meg, Andrés — folytatta Preciosa —, hogy ama szonett szerzője ez a sebesült ifjú, akit az imént otthagytunk a sátorban. Semmiképpen sem téveszttem őt össze más-sal, mert két-háromízben beszéltem vele Madrid-ban, sőt pompás románcot is adott nekem. Ott apródnak néztem, de nem akármilyennek, ha-

nem valamelyik fejedelem kegyeltjének. És anynyit mondhatok neked, Andrés, hogy ez a fiú okos és tehetséges, amellet igen tisztességes és nem tudom, mit gondoljak felőle, hogy ilyen öltözetben jött hozzánk.

— Hogy mit gondolj felőle, Preciosa? — kérdezte Andrés. — Nyilván csak azt, hogy ugyanaz a hatalom, amely engem cigánnyá tett, őt molnárlegénnyé változtatta és rávette, hogy keresésdre induljon. Ó, Preciosa, Preciosa, világosan kitűnik, hogy a legyőzött szívek számával akarsz kérkedni! Ha így van, végezz először velem, aztán öld meg ezt a másikat és ne áldozz fel bennünket csalárdságod — nem akarom mondani szépséged — oltárán.

— Istenem! — kiáltott fel Preciosa —, milyen érzékeny vagy, Andrés és milyen vékony hajszalon függ reményed és hozzám való bizalmas, ha a féltékenységek kemény töre ilyen könnyen átjárhatja szívedet! Ugyan mondd meg, Andrés, ha akármilyen furfangot, vagy csalást terveznék, nem inkább hallgattam volna, ahelyett, hogy felfedjem előtted ennek az ifjúnak kilétét? Olyan ostoba vagyok-e, hogy okot adtam tisztességem és jószándékom kétségbevonására? Az Istenért, Andrés, hallgass és holnap igyekezz aggodalmad tárgyát kipuhatolni és megtudni tőle, hová megy és mi célból jött. Meglehet, hogy gyanúd époly alaptalan, amilyen bizonyos az, amit én mondtam el róla. És hogy még nagyobb elégtételt adjak neked, most, amikor már ott tartok, hogy teljesíteni fogom kérésedet, akármiképpen és akármilyen szándékkal jött is ez az ifjú, küldd el hamar és intézd úgy, hogy elmenjen, hiszen egész bandánk szót fogad neked és senki sem

lesz, aki akaratod ellenére szállást adjon neki sátrában. Ha pedig ez nem így történne, szavamot adom, hogy én nem mozdulok ki vackomból, nehogy ő, vagy akárki más, akitől féltesz, láthasson.

Aztán így folytatta:

— Mondok neked valamit, Andrés, engem nem lant, ha féltékenynek látlak, de az már nagyon ellenemre volna, ha oktalan lennél.

— Örülj, hogy még nem vagyok örült, Preciosa — válaszolta Andrés —, mert minden más kevés, sőt a kevésnél is kevesebb, hogy megértesse veled, hová juttatja, mennyire meggyötri az embert a féltékenységek keserű és kemény szenvedélye. De azért én minden parancsodat teljesíteni fogom és ha csak lehetséges, meg fogom tudni, mit akar ez a költő, vagy apród, hová megy és mit keres. Könnyen lehetséges, hogy egy óvatlanul elejtett fonálból kihámozom az egész szövédéket, amellyel alkalmasint behámozni igyekszik engem.

— Én azt hiszem — mondta Preciosa —, hogy a féltékenységek sohasem hagy az értelemnek elég szabadságot a dolgok valóságos állásának megítélésére. A féltékeny ember mindent torzító szemüvegen keresztül néz, amely a kis dolgokat nagyoknak mutatja, az aprót óriásnak és a gyanút valóságnak. A magam és a te érdekedben kérlek, Andrés, járj el okosan és meg gondoltan ebben a dologban és minden másban, ami megállapodásunkra vonatkozik, mert ha ezt cselekszed, tudom, hogy nem fogod tőlem megtagadhatni a tisztességek, óvatosságnak és a legőszintébb nyíltságnak kijáró hálát.

Azzal cibúcsúzott Andréstől, aki mohón várta

a reggelt, hogy vallomásra bírja a sebesültet. Lelke színültig volt zavarral és ezer ellentétes képzelődéssel. Nem tudta magának a dolgot más-képpen megmagyarázni, mint hogy az apródot Preciosa szépsége vonzotta a táborba, mert a tolvaj mindenki mást annak tart. Másfelől viszont a Preciosa által felkínált elégtétel olyan hathatósan látszott, hogy akarva-nemakarva biztonságba ringatta és arra készítette, hogy egész boldogságát a leány kegyére bízza.

Eljött a reggel, amely ezen a napon mintha jobban késett volna, mint bármikor. Andrés meglátogatta a sebesültet, megkérdezte, mi a neve, hova megy és mit keresett késő éjszaka egyedül, az országúttól távol. Előbb azonban még aziránt érdeklődött, hogy érzi magát és nem fájnak-e a harapások. Az újút azt felelte, hogy jobban van, nem érez már semmi fájdalmat és azt hiszi, nyugodtan folytathatja útját. Nevéről és útjának céljáról csak annyit mondott, hogy Alonso Hurtado és hogy Penna de Franciá-ba* tart bizonyos üzleti ügyben. Hogy hamarább odaérjen, éjszaka is folytatta útját, közben azonban eltévedt és nyilván így bukkant rá erre a táborra, ahol a tábort őrző kutyák a már ismert módon bántak el vele. Andrést ez a magyarázat nem győzte meg, minden szót föllentésnek tartott és mivel a gyanú továbbra is motoszkált benne, így szólott hozzá:

— Testvér, ha én bíró volnék és valamilyen ballépés miatt a kezem közé kerülne s úgy adódnék, hogy az imént feltett kérdéseket kellene hozzád intéznem, ez a válasz arra indítana,

* Nuestra Señora de Penna de Francia: helység és zarándokhely León tartományban.

hogy csavarjak egyet a csigán. Én nem akarom tudni, ki vagy, hogy hívnak, hová mégy, de arra figyelmeztetlek, ha utazásodat illetőleg hazudni akarsz, hazudj valami valószínűbbet. Azt mondd, hogy Penna de Franciába tartasz és jobbkézről jó harminc mérföldnyire magad mögött hagyod, mert ilyen távol vagyunk onnan. Hogy hamarabb odaérj, éjszaka is folytatod utadat, de azért erdők és tölgyesek között mégy, ahol nemcsak hogy országút, de még gyalogösvény is alig van. Kelj fel, barátom, tanulj meg hazudni és menj Isten hírével! De azért a jótanácsért, amelyet neked adtam, megmondhatnál nekem valamit igaz lelkedre. Remélem, megteszed, hiszen olyan ügyetlenül hazudsz. Mondd: véletlenül nem téged láttalak gyakran Madridban, mint félig apródot, félig lovagot, aki jeles költő hírében állott, románcokat és szonettet írt egy cigányleányhoz, aki akkoriban éppen Madridban járt és széltében-hosszában ünnevelt szépség volt? Felelj nekem erre, mert én cigánylovag hitemre mondom, hogy megőrzöm titkodat, ahogy csak kívánod. Gondold meg, hogy ha továbbra is tagadod kilétedet, nálam nem érsz célt, mert az arc, amelyet itt most magam előtt látok, egyezik a Madridban látottal. Minden bizonnyal jeles tehetséged nagy híre késztetett arra, hogy többízben jól szemügyre vegyelek, mint ritka és kitűnő embert; külsőd tehát úgy bevésődött emlékezetembe, hogy rögtön felismertelek, akármennyire másféle ruhában látalak most, mint akkor. Ne nyugtalankodj, bátorodj fel és ne gondold, hogy rablók közé kerültél, mert olyan menedékhelyen vagy, amely az egész világ ellen megóv és megvéd. Nekem most va-

lami az eszembe jutott és ha úgy van, ahogyan gondolom, jó szerencséd hozott össze téged velem. Én azt gondolom, hogy beleszerettél Preciosába, (a szép cigánylányba, akihez verseidet írtad) és őhozzá jöttél ide. Ezért nem becsüllek kevesebbre, sőt sokkal többre, mert cigány létemre a tapasztalat megtanított reá, mekkora a szerelem hatalma és milyen átváltozásokra készíti azokat, akik uralma és igája alá kerülnek. Ha pedig ez így van, ahogyan az én hitem szerint minden bizonyval így is van, a cigányleányt itt találod.

— Igen, tegnap már láttam — mondá a sebesült. Andrés pedig ennek hallatára nem volt se holt, se eleven, mert úgy gondolta, most végre kezébe kapta gyanúja bizonyítékát. Az ifjú pedig így folytatta:

— Tegnap láttam, de nem mertem neki megmondani, ki vagyok, mert nem tartottam az alkalmat megfelelőnek.

— Szóval — mondta Andrés — te vagy az a bizonyos költő?

— Én — felelte a másik —, ezt tagadni sem nem tudom, sem nem akarom. Meglehet, hogy amikor már egészen elveszettnek éreztem magam, mindent megnyerek, ha ugyan található hűség az erdőkben és vendégszeretet a hegyek között.

— Az minden bizonyval található — válaszolt Andrés — és köztünk cigányok közt van a világon a legnagyobb titoktartás. Így hát bizalommal kitárhatsz előttem szívedet, szenyor, mert meg fogod látni, hogy az enyémben sincsen semmi hamisság. A szép cigánylány nekem rokonom és mindenben engedelmeskedik nekem.

Ha nődül akarod venni őt, én és az összes többi rokonok örvideni fognak és szerencsénknek tartjuk. Ha pedig szeretődnek kívánod, akkor sem csinálunk sok teketóriát, ha ugyan van elég pénzed, mert a kapzsiság örökös tanyát ütött a mi sátrainkban.

— Pénz van nálam — válaszolt az ifjú. — Ebben a derekamra kötött ingujjban négyszáz aranytallér van elrejtve.

Andrésnek ez újabb halálos dőfés volt; immáron nem kételkedett abban, hogy ennyi pénzzel csak a leányt akarhatja meghódítani, vagy megvásárolni, s így botladozó nyelvvel válaszolt:

— Ez bizony takaros összeg. Nem kell egyebet tenned, mint felfedned magad és csak rajta, bátran, mert a lány nem esett a fejelágyára és be fogja látni, milyen előnyére válik, ha a tiéd lesz.

— Ó, barátom — vetette közbe az ifjú —, tudnod kell, hogy az a hatalom, amely öltözetem megváltoztatására késztetett, nem a szerelem általad említett hatalma és nem a Preciosa utáni vágy, hiszen van Madridban elég szépség, aki alkalmas és képes a szívek elrablására és a lelkek leigázására épűgy, vagy még jobban, mint a legszebb cigánylányok. Ámbátor megengedem, hogy rokonod szépségben túlesz mindenkin, akit én eddig láttam. De ami engem erre az álöltözetre, gyaloglásra és harapós kutyákkal való harcra kényszerít, nem a szerelem, hanem boldogtalan sorsom.

Az ifjúnak ezekre a szavaira Andrés lassanként visszanyerte elveszített bátorságát, mert úgy látta, hogy mégis máshol fognak kikötni, mint gondolta. Hogy mielőbb kivergődjék zava-

rából, újra meg újra biztosította az ifjút, hogy teljes bizonyossággal felfedezheti magát, mire ez így folytatta:

— Madridban előkelő úr házában éltem, akit nem mint gazdám, hanem mint rokonomat szolgáltam. Ennek az úrnak egyetlen fia és örököse volt, aki rokonom és velem egykorú és hajlamú lévén, bizalmas barátságába fogadott. Ez a lovag történetesen beleszeretett egy főúri kisasszonyba, akit nagyon szívesen vett volna nőül, ha akaratát jó fiúhoz illően nem rendelte volna alá szüleiének. Ezek még előkelőbb házasságot szántak neki. Mindazonáltal hódolattal vette körül a leányt, úgyhogy vonzalmáról senki sem tudott, aki elárulhatta volna. Csak az én szemem volt szándékának tanuja. Egy éjszaka aztán, amelyet nyilván a balsors választott ki a most mindjárt elbeszélendő dolgokra, kettesben a hölgy kapuja előtt mentünk el és két jömegjelenésű férfit láttunk a falhoz támaszkodva. Rokonom meg akarta állapítani, hogy kik azok, de alig közeledett hozzájuk, amikor egy pillanat alatt előrántották kardjukat és pajzsukat és így rontottak ránk. Mi is ugyanezt tettük és egyenlő fegyverekkel rontottunk egymásnak. Nem tartott sokáig a verekedés, mert két ellenfelünk élete sem tartott soká; a tördöfés, amit rokonom féltékenysége és az én védekezésem irányított, végzett velük: ritka és kevésszer előforduló eset. A győzelem után, amelyet nem kerestünk, hazatértünk, titokban magunkhoz vettünk minden hozzáférhető pénzt és San Jeronimóba menekültünk és ott vártuk a napot, hogy felfedezzék a gyilkosságot és kutassanak a gyilkosok után. Megtudtuk, hogy senki sem gyanakszik ránk, az

okos kolostori barátok pedig azt tanácsolták, hogy térjünk haza, hogy távollétünk ne keveredjen gyanúba. Már éppen követni akartuk ezt a tanácsot, amikor arról értesültünk, hogy a hatóságok elfogták a kisasszony szüleit és a kisasszonyt magát is. Kihallgatták a cselédséget és a hölgy egyik szobalánya bevallotta, hogy rokonom éjjel-nappal ki- és bejárogatott úrnőjéhez. Ezt a nyomot tovább követve, keresni kezdek bennünket és amikor helyettünk csak menekülésünk jeleire bukkantak, igazoltnak látták, hogy mi vagyunk ama két lovag gyilkosai; — mert lovagok voltak és igen előkelőek. Végül is rokonom, a gróf és a szerzetesek tanácsára — miután két hetet töltöttünk elrejtőzve a kolostorban —, társam barátságában egy másik baráttal Aragóniába menekült, azzal a szándékkal, hogy átmeny Olaszországba és onnan Flandriába, míg az ügy valamiképpen el nem dől. Én úgy láttam jónak, hogy váljunk el egymástól, nehogy mindkettőnk sorsa egyazon ösvényen haladjon. Más irányban indultam el és szerzetesi ruhában vágtam neki az útnak egy baráttal, aki Talaverában elbúcsúzott tőlem. Onnan egyedül, úttalan utakon jöttem ide, míg elértem tegnap a tölgyesbe s ott a már tudott dolgok történtek velem. Ha megkérdeztem, hogyan jutok el Penna de Franciába, ezt csak azért tettem, hogy valamit válaszoljak a feltett kérdésre, mert tudom, hogy Penna de Francia magasabban fekszik Salamanciánál.

— Ez az igazság — felelte Andrés — és máris mintegy húsz mérföldre magad mögött hagytad, mert ha egyenes úton haladtál volna, már régen ott lennél.

— Igazában én Sevilába igyekeztem — felelte az ifjú —, mert van ott egy génuai lovag, rokonomnak, a grófnak bizalmas barátja, aki nagymennyiségű ezüstöt szokott Génuába küldeni. Tervem az, hogy csatlakozom azokhoz, akik ezt az ezüstöt odaszállítják, mert ezzel a csellel eljuthatok Cartagenába és onnan Olaszországba. Ugyanis éppen két gályát várnak, hogy mielőbb elvigyék az ezüstöt. Szóval, barátom, ez az én történetem: láthatod, joggal állíthatom, hogy inkább a puszta balsors, mint a szerelem juttatott ide. De ha ezek a cigányok elvinnének magukkal Sevilába — mert nyilván oda igyekeznek —, jól megfizetném nekik, abban a tudatban, hogy társaságukban nagyobb biztonsággal utazhatnék és nem kellene félnem, mint eddig.

— Bizonyára elvisznek — felelte Andrés. — És ha nem mehetnél a mi csoportunkkal, mert nem tudom, hogy mi magunk nem Andaluziába tartunk-e, elmehetsz egy másik karavánnal, amellyel két-három nap múlva találkozunk. Ha odaadsz valamit abból, amid van, akkor még ennél is nagyobb eshetőségeket lehetővé tehetsz.

Andrés ezzel kiment és beszámolt a cigányoknak arról, amit az ifjútól hallott. Elmondotta, hogy mit kíván és hogy milyen busás díjat és jutalmat ígért kérése teljesítéséért. Valamennyien úgy vélekedtek, hogy maradjon velük, csak Preciosa szavazott ez ellen, nagyanyja pedig azt jegyezte meg, hogy ő nem mehet sem Sevilába, sem annak környékére, mert néhány évvel ezelőtt csunyán rászédett egy Triguillos nevezetű, ismert sapkakészítőt. Anyaszült meztelenül beállította egy hordóba, úgy hogy nyakáig ért a víz, fejére cipruskoszorút tett és azt

mondta neki, várjon így éjjelig, akkor kiszállhat a hordóból és kiáshat bizonyos kincseket, amelyekről elhitette vele, hogy háza egyik zugában vannak elrejtve. Amikor aztán a derék sapkakészítő meghallotta a reggeli harangszót, hogy a jó alkalmat el ne szalassza, olyan sietőséggel mászott ki a hordóból, hogy az vele együtt felborult és leestében a dongák csunyan összelapították. A víz is kiömlött és a sapkakészítő segítségért kiabált, mert azt hitte, hogy megfullad. Kiáltozására nyomban ott termett felesége és a szomszédok is, mécsesekkel. Mikor odaértek, éppen javában úszott, lihegett és a földön vonszolta pocakját, kezével és lábával kapálódzott és hangosan kiabálta: „Segítség, emberek, megfulladok!“ Valóban attól félt, hogy megfullad. Felnyalábolták, kiszabadították veszélyes helyzetéből és mire nagysokára magához tért, elbeszélte a cigányasszony csínyjét, de azért mégis több mint egy ölnyre leásott a megjelölt helyen, hiába mondták neki, hogy csunya szemfényvesztés az egész. És ha egyik szomszédja, akinek házáat már alapjában kezdte leásni, nem akadályozza meg a további kincskeresésben, mindkettőjük házáat halomra döntötte volna, ha engedik, hogy kedvére ásson. Ennek az esetnek az egész városban híre futott, minden utcagyerek ujjal mutogatott a sapkakészítőre, egyik a másiknak mesélte hiszékenysége és a sikerült beugratás történetét.

Ezt beszélte el az öreg cigányasszony és ezzel okolta meg, miért nem akar Sevillába menni.

A cigányok, akik Andrés Caballerótól már tudták, hogy az idegen ifjúnak sok pénze van,

készséggel fogadták be társaságukba, vállalták, hogy megvédik és elrejtik maguk között, amíg csak akarja. Elhatározták, hogy balfelé mennek, Mancha és a murciai királyság irányába. Kihívták az ifjút és tudtára adták, mit akarnak tenni érte. Az megköszönte és száz aranytallért adott, hogy osszák el egymás közt. Ez az ajándék a cobolyprémnél is lágyabbá tette a szívüket. Kizárólag csak Preciosa ellenezte don Sancho maradását — mert az ifjú így nevezte magát —, a cigányok azonban attól fogva Clementenek szólitották. Andrés is rosszállotta kissé a dolgot és nem örült annak, hogy Clemente köztük marad, mert úgy találta, hogy igazi ok nélkül tett le eredeti szándékáról. Clemente azonban, mintha csak tudná, hogy mire gondol, elmondta neki egyebek között, mennyire örül, hogy Murciába tartanak, mert az közel van Cartagenához és ha onnan érkezik a gálya — amint hogy remélhetőleg hamarosan érkezik —, könnyűszerrel átkelhet Itáliába. Hogy jobban szemmel tarthassa, láthassa cselekedeteit és kitapaszthalhassa gondolatait, Andrés úgy intézte, hogy Clemente sátoztársa legyen és Clemente ezt a barátságot nagy megtiszteltetésnek vette. Mindig együtt jártak, sok pénzt költöttek, dobálták a tallérokat, valamennyi cigánynál ügyesebbek voltak, úgyhogy a cigányasszonyok még jobban megszerették, a cigányok pedig még nagyobb tiszteletben tartották őket.

Elhagyták tehát Extremadurát, átlépték a manchai határt és lassan a murciai királyság felé közeledtek. Minden faluban és községben, ahol áthaladtak, labda- és vívóversenyt rendeztek, futottak, ugrottak, gerelyt dobtak és még

ezer más módon tették próbára erejüket, ügyességüket és fürgeségüket. Minden versenyből Andrés és Clemente került ki győztesen, akár csak annakelőtte Andrés egymaga. Ezalatt az egész idő alatt, több mint másfél hónapig. Clementenek sohasem volt alkalma, de nem is látsozott keresni az alkalmat, hogy beszéljen Preciosával, mígnem egy napon Andrés és a leány maguk szólitották fel, hogy vegyen részt beszélgetésükben. Preciosa így szólt hozzá:

— Mikor táborunkba jöttél, Clemente, nyomban rád ismertem és visszaemlékeztem madridi verseidre. De nem akartam szólni, mert nem tudtam, milyen szándékkal jöttél tanyánkra, amikor viszont értesültem szerencsétlenségedről, szívemből megsajnálalak. Megdöbbenésemet csak az a gondolat nyugtatta meg, hogy ahogyan volt már a világon olyan don Juan, akiből Andrés lett, épúgy lehet olyan don Sancho is, aki valamilyen más nevet vesz fel. Ezt azért mondom el neked, mert Andréstől tudom, hogy beszámolt már neked arról, ki ő és milyen szándékkal változott cigánnyá. (Ez igaz is volt, mert Andrés egész történetét elmondotta barátjának, hogy az is nyugodtan közölje vele gondolatait.) És ne gondold, hogy felismerésem kevés előnnyel járt számodra, mert rám és a tölem hallottakra való tekintettel könnyítették meg neked a társaságunkba való felvételt — és adja Isten, hogy megtaláld itt mindazt a jót, amit magadnak kívánsz. Jószándékomat háláld meg azzal: ne vedd Andrés szemére szándéka alacsonyosságát és ne igyekezzél meggyőzni arról, milyen rosszul teszi, hogy kitart ebben a helyzetben. Mert úgy gondolom ugyan, hogy akaratát lakat és zár alatt

tartja az én akaratom, mégis bántana, ha akár-
milyen kis jelét is látnám, hogy megbánja el-
határozását.

Clemente ezt válaszolta:

— Ne hidd szépséges Preciosa, hogy don Juan könnyelműen fedezte fel előtttem kilétét. Én ismer-
tem rá és szeméből kiolvastam szándékait. Én
mondtam meg neki, ki vagyok és én találtam ki,
hogy ő a te rabod. Ő tehát jogosan osztotta meg
velem titkát és ő maga tanuskodik róla, hogy
megdícsértem elhatározását és önként választott
nyomorúságát. Mert tudd meg, Preciosa, nem
vagyok annyira ostoba, hogy be ne látnám, mire
képes a szépség. A te szépséged, Preciosa, min-
den szépségen túl, elegendő mentsége még na-
gyobb botlásoknak is, ha ugyan botlásnak ne-
vezhető az, amire az embert ellenállhatatlan
kényszer űzi. Köszönöm neked, szenyóra, amit
érdekemben mondottál és igyekszem azzal vi-
szonozni, hogy kívánom, vajha boldog véget érne
e szerelmes bonyodalom és örvendhess Andrés-
nak, mint szüleinek beleegyezésével és örömére
Andrés is neked, hogy ennek a szép frigynek
mielőbb olyan hajtásait lássuk a világon, ame-
lyeknél szebbet már nem is adhat a jószándékú
természet. Ez az én óhajtásom, Preciosa és
Andrésnek is mindig csak ezt fogom mondani,
nem pedig olyasmit, ami eltéríthetné tiszteletre-
méltó terveitől.

Clemente olyan hévvel mondotta ezeket a sza-
vakat, hogy Andrés kételkedett, vajjon a sze-
relmes, vagy csupán egy udvarias gavallér be-
szél-e belőle. Mert a féltékenység pokoli nyava-
lyája olyan érzékeny, hogy még a napfény atóm-
jaiba is belekapaszkodik és aminek valami köze

van a szeretett lényhez, elkeseríti és kétségbe-
ejti a szerelmest. Ám Andrés féltékenységének
semmi alapja nem volt, s ő jobban bízott Pre-
ciosa jószágában, mint saját szerencséjében,
aminthogy a szerelmesek mindaddig boldogtala-
noknak tartják magukat, amíg vágyuk nem tel-
jesül. Szóval Andrés és Clemente pajtások és jó-
barátok voltak, Andrést pedig Clemente jószán-
déka, valamint Preciosa tartózkodása és okos-
sága biztosította arról, hogy soha nem lesz oka
alapos féltékenységre.

Clementenek szép tehetsége volt a költői pá-
lyára, mint azt már a Preciosának átnyújtott
versekkel bebizonyította. Andrés sem volt tehet-
ségtelen és mindketten kedvelői voltak a ze-
nének. Így történt aztán, hogy egy éjszaka, ami-
kor a cigányok egy Murciától négy mérföldre
eső völgyben táboroztak, a két barát gitárral a
kezében találkozott, Andrés egy bükk, Clemente
pedig egy tölgyfa tövében ült és az est csend-
jétől megihletve, Andrés énekelní kezdett, Cle-
mente pedig ugyancsak dallal válaszolt:

Andrés:

*Nézd csak, Clemente, nézd: a hűvös éjjel
Csillagból szőtt ruhája
A nappal kél viszályra,
Úgy tele van a mennynek sátra fénnel;
S a ragyogásba fonva,
Ha ihleted felér e messzi honba,
Keresd a drága képet,
Hol együtt láthatsz minden földi szépet.*

Clemente:

*Hol együtt láthatsz minden földi szépet,
És hol a szüzi kellem,*

A jóság és a szellem
Szép Preciosánk arcán frigyre lépett:
Hol mindez összeférhet,
Magasztaló szó oda föl nem érhet,
Ha nem rajongva vallott,
Csodás, magasztos, Istentől sugallott.

Andrés:

Csodás, magasztos, Istentől sugallott
Nyelv kell, hogy ünnepelje,
Ki a tökélynek telje,
Dallal, minőt még ember sohse hallott.
Röpüljön Fáma szárnyán
Neved a földről, gyönyörű cigánylány,
Tisztelve és csodálva
Az égi szférák legmagasbikába.

Clemente:

Az égi szférák legmagasbikába
Szálljon megérdemelten,
Hogy gyönyörrel betelten
Ujjongjon a menny neve hallatára;
S ahol csak Preciosa
Édes nevét a széles föld echózza,
Legyen a fülnek ének,
Üdv és derű az emberek szívének.

Andrés:

Üdv és derű az emberek szívének
Rögzöttet is megejtő,
Dalával elveszejtő
Hangja a lelket bűvölő szirénnek.
S tudom, sok adomány van,
Mely szépségénél is különb e lányban,
S mi nékem üdvöm adja:
Csábkoronája, jóság foglalatja.

Clemente:

*Csábkoronája, jóság foglalatja
Vagy százszorszép Cigánylány,
Ékeskedő szívárvány,
Nyájas zefír egy fülledt nyári napra,
Gyújtó szerelmi csóva,
Mely minden szívben lángot vet a hóba,
Erő, mely drága kegyben
Dúsan öl is, meg boldogít is egyben.*

Úgy látszott, mintha (Clemente) a szabad és (Andrés) a rab költő nem akarnák egyhamar befejezni éneküket, de ekkor hátuk mögött felszendült Preciosa hangja. A leány hallotta a duettet. Amikor hangját meghallották, abbahagyták az éneket és mozdulatlanul, lélekzetviisszafojtva füleltek. Preciosa pedig — akár rögtönzötten, akár egy régebben számára szerzett vers szavaival, amelyek azonban pontos válasznak tűntek az elhangzott strófákra — elbűvölő bájjal énekelt a következőket:

*A szerelmi hő tusákon,
Amor ellen víva harcom,
Szépségemnél többre tartom
Boldogító tisztaságom.*

*A növényt is, bár szerény,
Ha fejét fölszegte végre,
Hogy ne nézzen, csak az égre,
Készti féltő gond s erény.*

*Nem vagyok, csak szürke fém,
De becsület aranyozza,
Nem törekszem semmi rosszra,
Kincsre lelkem nem tevém.*

*Az se csüggeszt el, ha senki
Nem szeret vagy nem becsül,
Jó szerencsém egyedül
Önerőmmel küzdhetem ki.*

*Megteszem, mi telik tőlem,
Jót akarva igazul,
S azután mi lesz, az Úr
Lássa, döntse el felőlem.*

*Tudni vágyom, hogy a szépség
Oly kiváltság-e valóban,
Hogy a csúcsig, hol a Jó van,
Jut, ki feljebb s feljebb lép még.*

*Ha egyenlő minden lélek,
A pórénak csakugyan
Éppen annyi becse van,
Mint a büszke hercegének.*

*Az enyém is — sejti bár csak —
Sohse látott rangra hív,
Mert a fenség és a szív,
A szerelmes, sohse társak.*

Preciosa ezzel bevégezte énekét, Andrés és Clemente pedig felkelt, hogy odamenjen hozzá. Hármuk között elmés eszmecsere kezdődött és Preciosa szavaiban annyi okosság, becsületesség és lelemény volt, hogy Clemente egyszerre értetőknek találta Andrés szándékát, noha addig vakmerő elhatározását inkább fiatalságának tulajdonította, mint okosságának.

Ugyanazon a reggelen felszedték sátraikat és a murciai kerület egyik helységében ütöttek

tábort, három mérföldre a várostól. Itt Andrés-szel olyan baleset történt, amely kis híján az életébe került. Az történt ugyanis, hogy miután ebben a helységben is szokás szerint néhány ezüst edényt és más ezüst tárgyat tettek le zálogul, Preciosa nagyanyjával, valamint Cristina két más cigányleánnyal és Clemente Andrésszel egy gazdag özvegy fogadóájában szálltak meg.

A fogadósnénak tizenhét-tizennyolc éves, inkább léha, mint szép leánya volt, aki a Juana Carducha* névre hallgatott. Mikor a cigánylányok és cigányok táncát látta, egyszeriben belebujt az ördög és olyan hevesen beleszeretett Andrésbe, hogy elhatározta, megmondja neki, sőt, ha akarja, feleségül is megy hozzá, ha még-úgy berzenkednek is a családjabeliék. Kellő alkalmat keresett tehát, hogy beszélhessen vele. Az udvaron talált rá, ahol Andrés éppen a szamarakat etette. A leány odament hozzá és nagy sebtében, hogy ne vegye észre senki, ezt mondta neki:

— Andrés (mert a nevét már ismerte), hajdon vagyok és gazdag, mert anyámnak nincs más gyermeke rajtam kívül. Ez a fogadó az övé, de azonkívül is még sok szőlője van és két háza. Megtetszettél nekem. Ha feleségül akarsz, rajtad a sor, válaszolj most mindjárt és ha okos vagy, maradj itt, meglátod, milyen jól megy majd a sorunk.

Andrést ámulatba ejtette Carducha elhatározása és unszolása.

— Kisasszony — felelte —, már elígérkeztem valakinek, hogy nőül veszem és mi cigányok nem veszünk el mást, mint cigánylányt. Isten

* A carducha szó surolókefét jelent.

fizesse meg a kedvességét, de nem vagyok rá méltó.

Carducha erre a válaszra hajszál híján szörnyethalt és bizonyára megfelelt volna Andrésnek, ha nem látja, hogy cigánylányok jönnek az udvarba. Szégyenkezve és haragosan távozott, mint aki az első adandó alkalommal bosszút fog állni. Andrés volt olyan okos, hogy elhatározta, mielőbb odébbáll, addig is kitért az ördög kánálta alkalom elől. Mert Carducha szeméből kiolvasta, hogy a házasság köteléke nélkül is átadná magát és nem akart ebben a párviadalban egyedül maradni. Így hát megkérte a többi cigányt, hogy még aznap éjjel hagyják el a tá bort. Azok mindig szót fogadtak neki, most is megtették, amit kívánt és miután még este viszkérték zálogaikat, felkerekedtek.

Carducha, aki úgy érezte, hogy Andrésszel együtt lelke fele szakad el tőle és hogy nem lesz már ideje vágyai teljesülésének bevárására, azon volt, hogy erőszakkal tartsa vissza Andrést, ha már szépszerével nem tehetette. Így tehát ügyesen, ravaszul és a rossz szándék megkívánta titkolózással becsempészett Andrés holmija közé, amelyet már ismert, néhány értékes korállt, két ezüst érmét és más ékszert. Alig hagyták el a cigányok a fogadót, amikor hangosan kiabálni kezdett, hogy meglópták őt. A kiabálásra elősietett a bíró és a falu népe. A cigányok megállottak és esküdöztek, hogy semmiféle lopott tárgy nincs náluk, ha akarják, megmutatják a banda minden batyuját és csomagját. Az öreg cigányasszony csunyán megijedt, mert félt, hogy a motozásnál előkerülnek Preciosa ékszerei és Andrés nagy gonddal és óvatosan őrzött ruhái.

De a jó Carducha rövidesen megszabadította aggodalmától, mert a második batyunál azt ajánlotta, kérdezzék meg, melyik csomag a legjobb cigánytáncosé, mert azt kétszer látta belépni szobájába és minden arra vall, hogy az tulajdonította el a keresett holmit. Andrés megértette, hogy róla van szó és nevetve szólt:

— Kisasszony, ez az én poggyászom és ez a számaram. Ha itt, vagy ott megtalálja, amit keres, kétszeresen megfizetem. Egyébként pedig alávetem magam annak a büntetésnek, amellyel a törvény a tolvajt sújtja.

Az igazságszolgáltatás emberei nyomban ott termettek, levették a számárról a terhet és hamarosan megtalálták a lopott jószágot. Andrés úgy meghökkent és megrémült, hogy kemény kőből faragott néma szobornak nézhette volna bárki.

— Hát nem jól gyanítottam? — szólt ekkor Carducha. — Nézzék csak, micsoda tolvaj rejtőzik az ártatlan arc mögött.

A falu bírása ezer szidalommal halmozta el Andrés és az összes cigányokat; elmondotta őket tolvaj haramiáknak és útonállóknak. Andrés mindegyikre csak némán és töprengve hallgatott, de Carducha árulása eszébe sem jutott. Odajött ezenközben egy hetyke katona, a bíró unokaöccse és így szólt:

— Nem látjátok, milyen keserves ennek a cigánylegénynek, hogy lopott? Fogadok, hogy teketóriázni fog és letagadja a lopást, hiába találták meg nála a zsákmányt. Valamennyiüket a gályára kellene küldeni. Mennyivel jobb volna, ha ez a himpellér ott ülne és őfelségét szolgálná, ahelyett, hogy helységről helységre táncol és végiglopkodja a fogadókat. Katonaszavamra

mondom, úgy képenvágom, hogy menten elvágódik.

Azzal már fel is emelte kezét és úgy vágta arcul Andrést, hogy az egyszeriben felocsudott kábulatából és eszébe jutott, hogy Ő nem Andrés Caballero, hanem don Juan, a lovag. Vad dühvel rontott rá, kirántotta a katona kardját hüvelyéből és úgy döfte testébe, hogy rögtön holtan terült el. Nagy ribillió lett erre a faluban; a bíró, a megölt katona nagybátyja tombolt düheben, Preciosa elájult, Andrésben pedig elhűlt a vér. Mindenki fegyvert fogott és nekiesett a gyilkosnak, a kavarodás nőttön-nőtt, a láрма erősödött. Andrés meg az ájult Preciosa segítségére sietett, nem is gondolva saját védelmére. Ráadásul még a sors úgy akarta, hogy Clemente ne legyen jelen a gyászos esetenél, mert a poggyással már előbb elhagyta a helységet. Végül is mindenki Andrésre rontott, lefogták és megbilincseltek két vastag láncsal. A bíró, ha módjában állott volna, legszívesebben nyomban felkötötte. De Murciába kellett küldenie a bűnöst, mert az ítékezés oda tartozott. Csak másnap viték el. Addig is Andrésnek sok gyötrelmet és szidalmat kellett kiállania a felháborodott bírótól, szolgálótól és a falubeliektől. A bíró minden cigányt összefogatott, akit csak lehetett; a legtöbb már elmenekült, köztük Clemente is, attól való féltében, hogy elfogják és felfedezik kiletét. Végül is a bíró az esetről szóló jegyzőkönyvvvel és nagy csapat cigánnyal, szolgálói és más fegyveres emberek kíséretében Murciába ment. A foglyok között ott volt Preciosa is és a bilincsekbe vert Andrés számárháton, béklyós kezekkel. Egész Murcia összecsdült, hogy lássa a

menetet, mert a katona halálának már híre futott. E napon Preciosa olyan tündérszép volt, hogy aki csak látta, magasztalta és szépségének híre a főbíró feleségének is fülébe jutott. Mivel kíváncsi lett rá és szeretne volna látni, reávette férjét, a főbíró, hogy ne engedje a cigánylányt börtönbe hurcolni a többiekkel.

Andrést szűk tömlőbe csukták, ahol a sötétség és Preciosa szeméből áradó fény hiánya úgy megtörték, hogy azt hitte, innen már csak sírjába fog jutni. Preciosát nagyanyjával a főbírónéhoz vitték.

— Nem ok nélkül mondják szépnek, — szólott a hölgy, mikor meglátta.

Odament hozzá, gyöngéden megölelte és nem győzte nézni. Majd megkérdezte a lány nagyanyját, hogy Preciosa hány éves?

— Tizenöt — válaszolta a cigányasszony —, egy-két hónappal több, vagy kevesebb.

— Ebben a korban volna az én szerencsétlen Costanzám is. Óh, Istenem, ez a lány megint eszembe juttatta egész boldogtalanságomat — mondá a főbíróné.

Preciosa megragadta a hölgy kezét, csókokkal és könnyeivel halmozta el és könnyörögni kezdett:

— Asszonyom, a börtönbe vetett cigány nem bűnös. Tolvajnak mondták, pedig nem az, ökölrel vágtak arcába, amelyen lelkének egész jósága tükröződik. Az Istenre és boldogságra kérek, szenyóra, szolgáltatass neki igazságot és ne engedd, hogy a főbíró úr az ítéletet végrehajtsa, amellyel a törvény sújtja. Ha szépségem valamennyire megnyerte szívedet, tarts meg avval, hogy megtartod a rabot, mert az ő életé-

nek vége az én halálom is. Őt akarom férjemül, csak jogos és becsületes akadályok nem engedték eddig, hogy kezünket egymásnak nyujtsuk. Ha pénzre van szükség, hogy a sértettek bocsá-
natát megvásároljuk, egész táborunk eladja magát árverésen és többet ad, mint amennyit követelnek. Asszonyom, ha tudod, mi a szerelem és magad is ismerted már, ahogyan most is szerelmet érzel férjed iránt, könyörülj rajtam, mert páromat igaz szívvel és becsületesen szeretem.

Míg beszélt, az egész idő alatt nem eresztette el a hölgy kezét, sem szemének figyelmes tekintetét le nem vette róla, szüntelenül ontva keserű és esdeklő könnyeit. A főbíróné ugyancsak nagy szeretettel fogta a lány kezét és maga is könnyezett. Ebben a pillanatban lépett be a főbíró. Amikor meglátta a két összeölelkezett, síró nőt, elámult és meghökkenve nézte Preciosa könnyeit és szépségét. Megkérdezte a jelenet okát, mire Preciosa válasz helyett elengedte a főbíróné kezét, karjával átfogta a főbíró lábát és esdeklött hozzá:

— Irgalom, uram, irgalom! Ha férjem meghal, én sem élem túl. Nincs semmi bűne, de ha van, engem büntessenek. Ha ezt nem lehet, odázzák el a pört legalább addig, amíg előkerítjük a kiszabadításához szükséges eszközöket. Mert aki nem gonoszságból vétkezett, annak az Ég bizonyára el fogja küldeni a kegyelem malasztját.

A főbíró még jobban elámult, amikor a cigányleány okos szavait hallotta és ha nem restelte volna gyöngeségét, maga is vele sírt volna. Eközben az öreg cigányasszony hosszú, alapos gondolkodás után, töprengése és elmélkedése eredményeképpen hirtelen megszólalt:

— Várjanak kegyelmetek, uraim, egy kicsit, majd én gondoskodom róla, hogy ezek a könnyek nevetéssé változzanak, még ha az életembe kerül is.

És szapora léptekkel kiment a szobából, a jelenlevők meghökkent tekintetét maga után vonva. Míg távol volt, Preciosa nem hagyta abba a sírást és a könyörgést férje érdekében, azzal a szándékkal, hogy értesíteni fogja Andrés apját, jöjjön és avatkozzék bele az ügybe. Majd a cigányasszony is visszatért egy kis ládikával a hóna alatt és megkérte a főbíró, menjen feleségével és vele egy másik szobába, mert nagy titkot akar bizalmasan közölni. A főbíró azt hitte, hogy a cigányok egyik lopását akarja elárulni és ilymódon megnyerni jóindulatát. Nyomban követte feleségével az egyik kis szobába. Ott a cigányasszony térdre vetette magát kettőjük előtt és így szólt:

— Ha a jó hír, melyet elmondandó vagyok, nem érdemli meg, hogy viszonzásképpen megbocsássák nekem egy nagy bűnömet, itt vagyok, büntessenek óhajuk szerint. Mielőtt azonban valamást teszek, mondják meg előbb az igazságot: ismerik e ezt az ékszer?

Elővette Preciosa ékszeresládikáját, odaadta a főbírónak, aki kinyitva azt, gyermeknek való értéktárgyakat talált benne. De nem eszmélt rá, hogy mit jelenthetnek. A főbíróné is megnézte, azonban ő sem értette a dolgot, csak ennyit mondott:

— Úgy látom, egy kislány holmija ez.

— Úgy van — mondta a cigányasszony —,

és hogy a kisleány kicsoda, ebből az összehajtogatott papírlapból tudható meg.

A főbíró gyorsan kigöngyölitette és olvasni kezdte:

„A kisleány neve Costanza de Acevedo y de Meneses; anyja neve Guiomar de Meneses, apja pedig don Fernando de Acevedo, a Calatrava rend lovagja. Az Úr mennybemenetelének napján tűnt el, reggel nyolc órakor, az ezeröttszázkilencvenötödik esztendőben. A kislányon azok az ékszerek voltak, amelyek a ládikában őriztetnek“.

Alig hallotta a főbíróné a papírlapon írottakat, nyomban felismerte az ékszert, ajkához emelte és miután számtalan csókkal illette, elájult. A főbíró segítségére sietett, még mielőtt leánya felől kérdezősködött volna a cigányasszonynál. A hölgy hamarosan magához tért és így szólt:

— Te, jó asszony, angyal inkább, mint cigánynő, hol van ezeknek az ékszereknek a gazdája, jobban mondva a kislány?

— Hogy hol van, asszonyom? — válaszolt a cigányasszony. — Itt, a kegyelmed házában. Az ékszerek gazdája az a kis cigánylány, aki könnyeket csalt kegyelmed szemébe. Nincs kétség benne, ő a kegyelmed lánya, akit házából loptam el Madridban azon a napon és abban az órában, mint az e papírlapon olvasható.

Amikor az izgalomtól reszkető hölgy ezt meghallotta, gyorsan papucsba bujt és lélekszakadva szaladt a terembe, ahol Preciosát hagyta. A leány még mindig ott állt sírva, a komornák és cselédek között. Odarohant hozzá, egyetlen szó nélkül, nagysietve mellén a ruhát kinyitotta

és megnézte, ott van-e bal keble alatt egy kis anyajegy, amellyel a világra jött. Láta, hogy ott van, de már nagyobb, mert az évek folyamán megnőtt. Azután ugyanazzal a gyorsasággal lehúzta a lány cipőjét és a szinte hóból és elefántcsontból esztergályozott lábon ugyancsak felfedezte azt, amit keresett; tudniillik, hogy a láb két legkisebb ujja össze volt nőve egy kis bőrdarabbal, amit gyermekkorában, nehogy fájdalmat okozzanak neki, nem akartak elvágtatni. Az anyajegy, az összenőtt lábujjak, az ékszer, a lopás pontosan megadott napja, a cigány-asszony vallomása, valamint az öröm és az izgalom, amellyel szülei első látogatását fogadták, végleg meggyőzték a főbírónt arról, hogy Preciosa az ő elveszett leánya. Karjaiba zárva indult vele a másik szobába, ahol a főbíró és a cigányasszony várták. Preciosa zavarodottan ment a hölgygel, nem tudta, mi célból történik vele mindez. Még jobban megzavarta, hogy a főbíróné karonfogva vezette és szüntelenül csókolgatta. Végül aztán donna Guiomar odaért becses kincsével férje elé és karjaiból a főbíró karjaiba helyezte.

— Ime, uram — szólt —, vedd Costanza lányodat, mert nincs benne kétség, hogy ő az. Te se kételkedj benne semmiképpen, mert láttam két összenőtt lábujját és az anyajegyét a mel-lén. De ha nem is láttam volna, szívem az első pillanatban elárulta nekem kilétét, mihelyt ide belépett.

— Nem kételkedem benne — felelt a főbíró, Preciosával karjaiban —, mert az én lelkem-ben is ugyanaz játszódtott le, mint a tiédben.

És hogyan találkozhatna össze ennyi körülmény, ha ugyan nem csoda folytán?

Az egész háznép elámult, valamennyien egymástól kérdezték, vajjon mit jelenthet ez és mind mellé találtak a célnak, mert ugyan melyikük sejtethette volna, hogy a kis cigányleány gazdáik gyermeke? A főbíró értésére adta feleségének, leányának és az öreg cigányasszonynak, hogy a dolgot titokban kell tartaniok, amíg csak ő nem akarja nyilvánosságra hozni. Ugyancsak megmondta az öregasszonynak, hogy megbocsátja neki a gonosztettet, hogy ellopta tőle lelke felét, mert azzal, hogy visszahozta, még ennél is nagyobb jutalmat érdemel viszonzásként. Csak az fáj neki, hogy tudván Preciosa származását, mégis hozzáadta egy cigányhoz, aki hozzá még tolvaj és gyilkos is.

Ó, uram — szólt közbe Preciosa —, nem cigány ő, nem is tolvaj, jóllehet őlt. De akit megölt, becsületét rabolta meg és nem tehetett mást, meg kellett mutatnia, hogy ki ő és ölnie kellett.

— Hogyan? Azt mondod, leányom, hogy nem cigány? — kérdezte donna Guiomár.

Ekkor az öreg cigányasszony röviden elbeszélte Andrés Caballero történetét és hogy apja don Francisco de Cárcamo, a Santiago-rend lovagja, ő maga pedig don Juan de Cárcamo, ugyanannak a rendnek lovagja és hogy a rend öltözete nála van, mióta az ifjú cigánynak öltözött át. Ugyancsak elmondotta a Preciosa és don Juan közötti megállapodást, hogy csak kétévi próbaidő után fognak összeházasodni. Külön kiemelte a fiatal pár becsületességét és don Juan kellemes egyéniségét. A főbírókat ez ugyan-

olyan ámulatba ejtette, mint leányuk megtalálása és a főbíró megparancsolta a cigányasszonynak, hogy hozza elő don Juan öltözetét. Engedelmeskedve a parancsnak, nemsokára visszatért egy cigánnyal, aki a ruhát hozta. Míg ment és jött, szülei ezer kérdéssel ostromolták Preciosát, aki olyan okosan és annyi bájjal feleltetett, hogy ha nem is ismerték volna el leányuknak, akkor is megszerették volna. Kérdésükre, hogy érez-e vonzalmat don Juan iránt, azt felelte, hogy csak annyit, amennyire a hála kötelezi azíránt, aki cigánnyá alacsonyította le magát érte, de hogy ez a hála csak addig terjedhet, amennyire szülei kívánják és óhajtják.

— Hallgass, Preciosa lányom — mondta atyja —, mert azt akarom, hogy a Preciosa név továbbra is megmaradjon elveszted és megtalálásod emlékére és mint atyád, mostantól fogva gondoskodom rólad és rangodhoz méltóan foglak férjhez adni.

Preciosa felsóhajtott és anyja, okos nő lévén, nyomban megértette, hogy don Juan iránti szerelmében szorult össze a szíve. Így szólt tehát férjéhez:

— Szenyor, ha don Juan valóban olyan előkelő és ennyire szereti leányunkat, talán helyénvaló volna, ha nőül adnánk hozzá.

Amaz így felelt:

— Még alig találtuk meg és te már azt akarod, hogy elveszítsük? Örvendjünk neki egy darabig, mert ha férjhez adjuk, többé nem a miénk, hanem a férjéé.

— Igazad van, szenyor — helyeselt a hölgy.

De most rendeld el, hogy hozzák elő don Juant, mert biztosan valamelyik tömlőcben van és elszenvedi az ilyen fogsággal járó összes gyötrelmeket, a kínzó nyirkosságot és a tisztátalan rovarokat, miközben arra várnak, hogy ismét élvezhessék a napot és megszabaduljanak a sok kintól és rossz szomszédságtól.

— Ez bizonyára így van — szólt Preciosa —, mert egy tolvajnak és gyilkosnak, aki hozzá még cigány is, aligha adtak jobb szállást.

— Bemegyek hozzá, mintha kihallgatni akar-nám — felelte a főbíró. — Mégegyszer lelkedre kötöm, asszonyom, hogy senki se értesüljön erről a dolgról, míg én nem mondom.

Megölelte Preciosát és ment a börtönbe, ahol don Juan gyötrődött. Senkinek sem engedte meg, hogy vele menjen. Gúzsbakötött lábbal találta, kezén béklyókkal, de még a vasvillát sem vették le róla. A helyiség sötét volt, de a főbíró felül kinyitatta az ablakot, hogy valamelyes gyér világosság mégis behatoljon. Amikor meglátta, így szólt hozzá:

— Nos, hogy van a mi jómadarunk? Szeret-ném, ha Spanyolország minden cigánya itt volna összekötözve, hogy egy nap végezhetnénk valamennyivel, ahogy Neró akart végezni valamikor Rómával, egyetlen csapásra. Tudd meg, te kényes tolvaj, én ennek a városnak főbírája vagyok és azt akarom tőled négy szemközt megtudni, igaz-e, hogy a bandátokban levő cigánylány a te feleséged?

Andrés, amikor ezt hallotta, azt hitte, hogy a főbíró beleszeretett Preciosába. Mert a féltékeny-

ség olyan finom test, hogy könnyen behatol más testekbe, anélkül, hogy összetörné, elválasztaná, vagy szétbontaná őket. De Andrés mégis így felelt:

— Ha azt mondta, hogy a férje vagyok, az vagyok, ha pedig azt mondotta, hogy nem vagyok az, akkor ugyancsak igazat mondott, mert Preciosa sohasem hazudik.

— Olyan igazmondó? — csodálkozott a főbíró. — Ez már valami, egy cigánylánytól. Jól van hát, fickó, azt mondta, hogy feleséged ugyan, de még nem adta neked a kezét. Tudomására jutott, hogy gonosztettedért meg kell halnod és megkért, hogy halálod előtt adjunk benneteket össze, mert számot tart arra a tisztessegre, hogy ekkora himpellér özvegye legyen.

— Akkor hát tegye meg neki kegyelmed, főbíró uram, amit kér, mert én, ha összeesketnek velem, vígan megyek a másvilágra, csak mehessek el ebből a világból úgy, hogy a férje voltam.

— Látom, nagyon szereted — mondta a főbíró.

— Annyira — válaszolt a fogoly —, hogy ha elmondhatnám, semmim sem maradna. Valóban, főbíró uram, az én ügyem egyszerű: megöltem, aki el akarta venni a becsületemet, imádom ezt a cigánylányt, boldogan halok meg, ha vonzalmát bírom és tudom, hogy Isten sem fogja tőlünk megvonni kegyelmét, mert mindketten becsületesen és híven eleget tettünk annak, amit egymásnak ígértünk.

— Akkor hát ma este érted küldök — mondta a főbíró — és házamban összeesketnek

Preciosával, holnap délben pedig felkötnek, s így megtörténik minden, amit az igazságszolgáltatás követel és amit ti ketten kértek.

Andrés megköszönte a főbíró jóságát, az pedig visszament házába és beszámolt feleségének don Juannal való beszélgetéséről, valamint további terveiről. Amíg távol volt a háztól, Preciosa elbeszélte anyjának élete egész folyását, hogy ha mindig cigánylánynak és az öregasszony unokájának hitte is magát, mindig többre tartotta magát, mint amennyire cigánylány léteére jogosult volt. Anyja megkérte, mondja meg igaz lelkére, szereti-e don Juan de Cárcamót. A lány szégyenlősen földre süttött szemmel felelt, hogy mivel cigánylánynak képzelte magát és mivel egy főuri, előkelő lovaggal való házasság bizonyára lendített volna sorsán, de azért is, mert tapasztalatból megismerte jó természetét és becsületes jellemét, nem egyszer nyájas szemmel nézett don Juanra, de mindent egybevetve már mondotta, hogy neki szüleien kívül nincs más akarata.

Eljött az éjjel. Kevéssel tíz óra előtt kihozták Andrést a tömlőcből béklyók és gúzs nélkül, de még mindig egy nagy láncsal, lábtól felfelé egész teste körül. Útján senki más nem látta, mint azok, akik a főbíró házába vitték. Zajtalanul és óvatosan léptek be egy szobába, ahol egyedül hagyták. Kisvártatva bejött hozzá egy lelkész és felszólította, hogy gyónjon meg, mert másnap meg kell halnia. Andrés erre így szólt:

— Szívesen meggyónok, de miért nem esketnek előbb össze? Ha pedig összeesketnek, mondhatom, rossz nászi ágy vár rám.

Donna Guiomár, aki mindenről tudott, azt mondta férjének, hogy túlságos rémületbe ejti don Juant, jó volna, ha enyhítené helyzetén, ne-hogy életébe kerüljön. A főbíró megszívlelte a jótanácsot és bement, hogy kihívja a gyóntatót. Közölte vele, hogy előbb össze kell esketni a cigányt Preciosával, csak aztán kerülhet sor a gyónásra. Addig ajánlja magát őszinte szívvel Isten kegyelmébe, mert a mennyei irgalom esője sokszor olyankor hullik a földre, mikor már minden remény elszáradt. Andrés ezután kiment abba a terembe, ahol csak donna Guiomár, a főbíró, Preciosa és a háznép közül két szolga volt. De mikor Preciosa meglátta a nehéz láncra vert don Juant fakó arcával és szemében a sírás nyomaival, szíve elszorult és mellette álló anyja karjára támaszkodott.

— Térj magadhoz, lányom — szólt átölelve őt donna Guiomár —, mert mindez kedved szerint és javadra fog végből végezni.

De mivel Preciosa semmiről sem tudott, nem tudta, hogyan vigasztalódjon és az öreg cigány-asszony is zavarodottan állott, a többi jelenlevők pedig feszülten várták, mi lesz a dologból. Majd így szólt a főbíró:

— Plébános úr, ezt a cigányt és cigánylányt kell összeesketni.

— Nem tehetem, míg nem tettek eleget az ilyen esetben szükséges követelményeknek. Hol történt meg a kihirdetés? Hol van fölöttesemtől az engedély, hogy összeeskesssem ezt a párt?

— Ez feledékenység volt részemről — vála-

szolt a főbíró. — De el fogom hozni a vikáriustól az engedélyt...

— Amíg nincs itt — válaszolt a plébános —, sajnálom, nem tehetek semmit.

És minden további szó nélkül, nehogy szóváltás legyen belőle, elhagyta a házat, mindenkit kínos zavarban hagyva ott.

— A főtisztelendő úr helyesen járt el — jegyezte meg végül a főbíró — és talán az ég rendelése mindez, hogy Andrés kivégzését elhalasszuk, mert az bizonyos, hogy össze kell esküdnie Preciosával. Előbb azonban meg kell lennie a kihirdetésnek, ilymódon időt nyerünk és az idő már sok súlyos helyzetet fordított jóra. Mindazonáltal szeretném megtudni Andréstől, hogy ha a sors úgy hozná magával, hogy e viszontagságok és ijedelmek nélkül Preciosa férje lehetne, boldognak érezné e magát, akár mint Andrés Caballero, akár mint don Juan de Cárcamo.

Amikor Andrés meghallotta igazi nevét, így szólt:

— Látom, hogy Preciosa nem őrizte meg a titkot és felfedte kilétemet. Ha engem a jó-szerencse a világ urává tett volna, akkor is benne látnám vágyaim célját és nem óhajtának magamnak az üdvösségen kívül ennél különb jót.

— Nos hát, én pedig nemes magatartásod jutalmául, don Juan de Cárcamo, elintézem, hogy Preciosa kellő időben törvényes hitvesed legyen. Most pedig ezennel átadom őt neked, mint házam, életem és lelkem legdúsabb kincsét. Be-

csüld meg őt úgy, ahogyan ígérted, mert kezével donna Costanza de Acevedo y Meneses kezét nyered el, egyetlen leányomét, akinek szerelme nem marad a tiéd mögött, de származása sem a tiéd alatt.

Andrés ámulva látta a szeretetet, mellyel körülvették, donna Guiomár pedig röviden elbeszélte leánya elvesztét és megtalálását azokkal a biztos jelekkel, melyekkel az öreg cigányasszony bizonyította lopását. Don Juan meglepetten és csodálkozva hallgatta, aztán leirhatatlan örömmel átölelte anyósát és apósát, édes szüleinek nevezte őket, csókokkal halmozta el Preciosa kezét, aki könnyekkel a szemében kérte az övét.

A titok köztudomású lett, mert az elszéledt szolgák mindenüvé elvitték az eset hírét. A bíró is megtudta, a megölt katona rokona. Látta, hogy elvágták a bosszú útját, mert az igazságszolgáltatás szigora a főbíró vejére nem volt alkalmazható. Don Juan magára öltötte az útiruhát, melyet a cigányasszony hozott neki. A fogság és a vaslánc szabadsággá és aranylánczá változott, a fogoly cigányok szomorúsága pedig vidámsággá, mert másnap zálog ellenében szabadon bocsátották őket. A halott nagybácsijának kétezer dukátot ígértek, hogy álljon el a vádtól és bocsásson meg don Juannak. Ez régi pajtásáról, Clementéről sem feledkezett meg. Mindenütt kerestette, de nem találták meg és nem is tudtak meg róla semmit négy napig, mikor is biztos értesítés jött, hogy Cartagena kikötőjében egy génuai gályára szállott és már el is vitorlázott.

A főbíró közölte don Juannal, hogy biztos értesülése szerint atyját, don Francisco de Cárcamót Madrid főbírójává nevezték ki és jó lenne megvárni jövetelét, hogy jelenlétében és beleegyezésével ülhessék meg a lakzit. Don Juan erre kijelentette, hogy számára minden kívánsága parancs ugyan, Preciosával való egybekelését azonban most már nem akarja tovább halogatni.

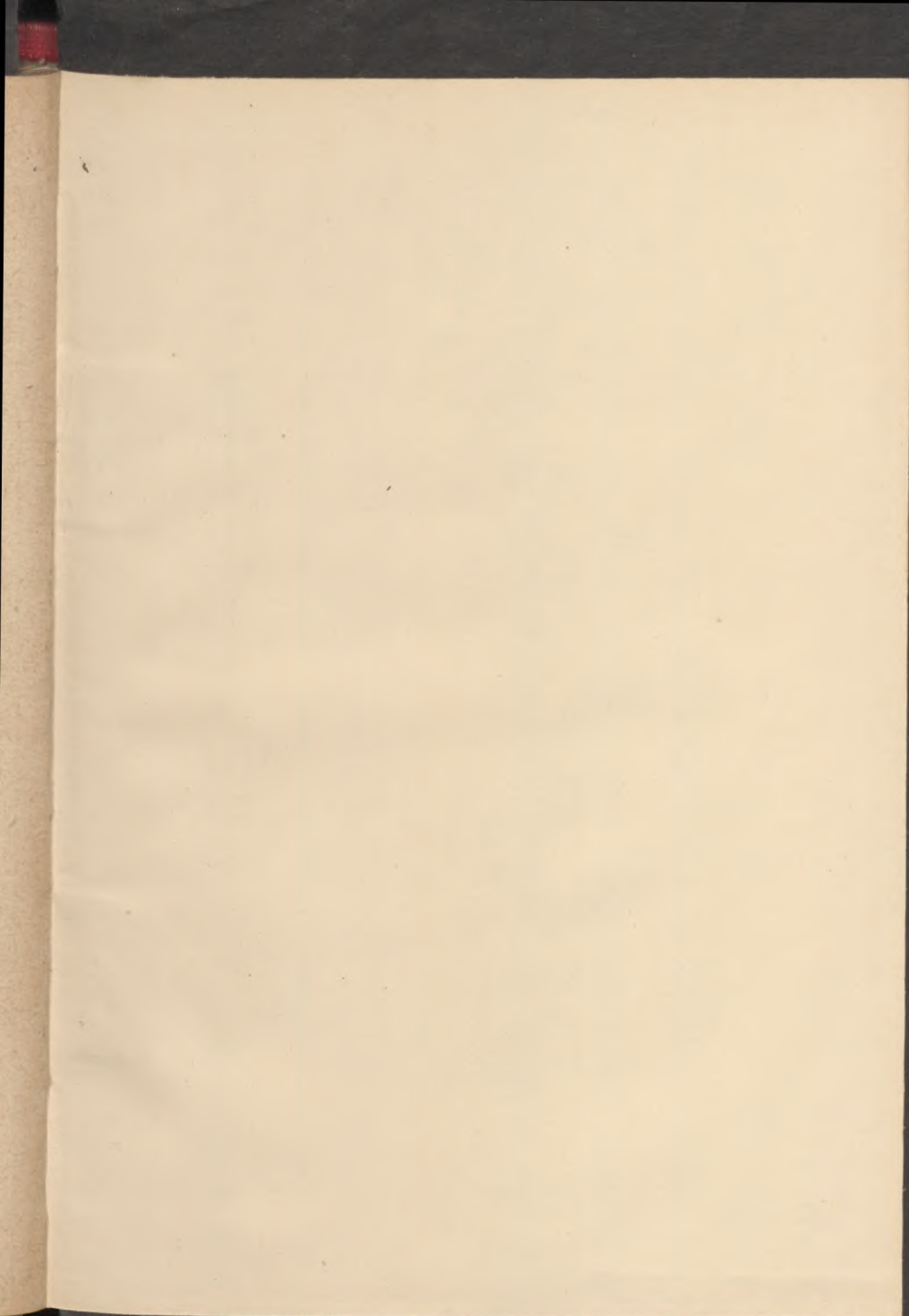
Az érsek megengedte, hogy az esküvőt egyszeri kihirdetés után tartsák meg. A város nagy ünnepséget rendezett, mert a főbíró mindenki szerette. Az esküvő napján nagy kivilágítás, bikaviadal és lovagi torna volt. Az öreg cigányasszony ott maradt, mert nem akart elválni unokájától, Preciosától. A kis cigánylány esetének és házasságának híre eljutott a fővárosba is. Don Francisco de Cárcamo megtudta, hogy a cigány az ő fia, Preciosa pedig az a cigánylány, akit látásból ismert és akinek szépsége megbocsáthatóvá tette szemében fia könnyelműségét. Fiát elveszettnek hitte már, mert időközben értesült róla, hogy nem jutott el Flandriába. Amellett ő is nagy szerencsének tartotta, hogy Juan olyan jeles és gazdag lovag lányát veszi nőül, amilyen Fernando de Acevedo volt. Sietette tehát utazását, hogy mielőbb viszontlathassa gyermekeit. Húsz nap sem telt el, már Murciában volt. Odaérkezésével újra kezdődtek az ünnepségek, megülték a lakzit, mindenki elbeszélte élményeit, a városban élő költők, akik között néhány kitűnő is akadt, versengve ünnepelték a különös esetet és a cigányleány páratlan szépségét. A híres Pozo diák olyan verset

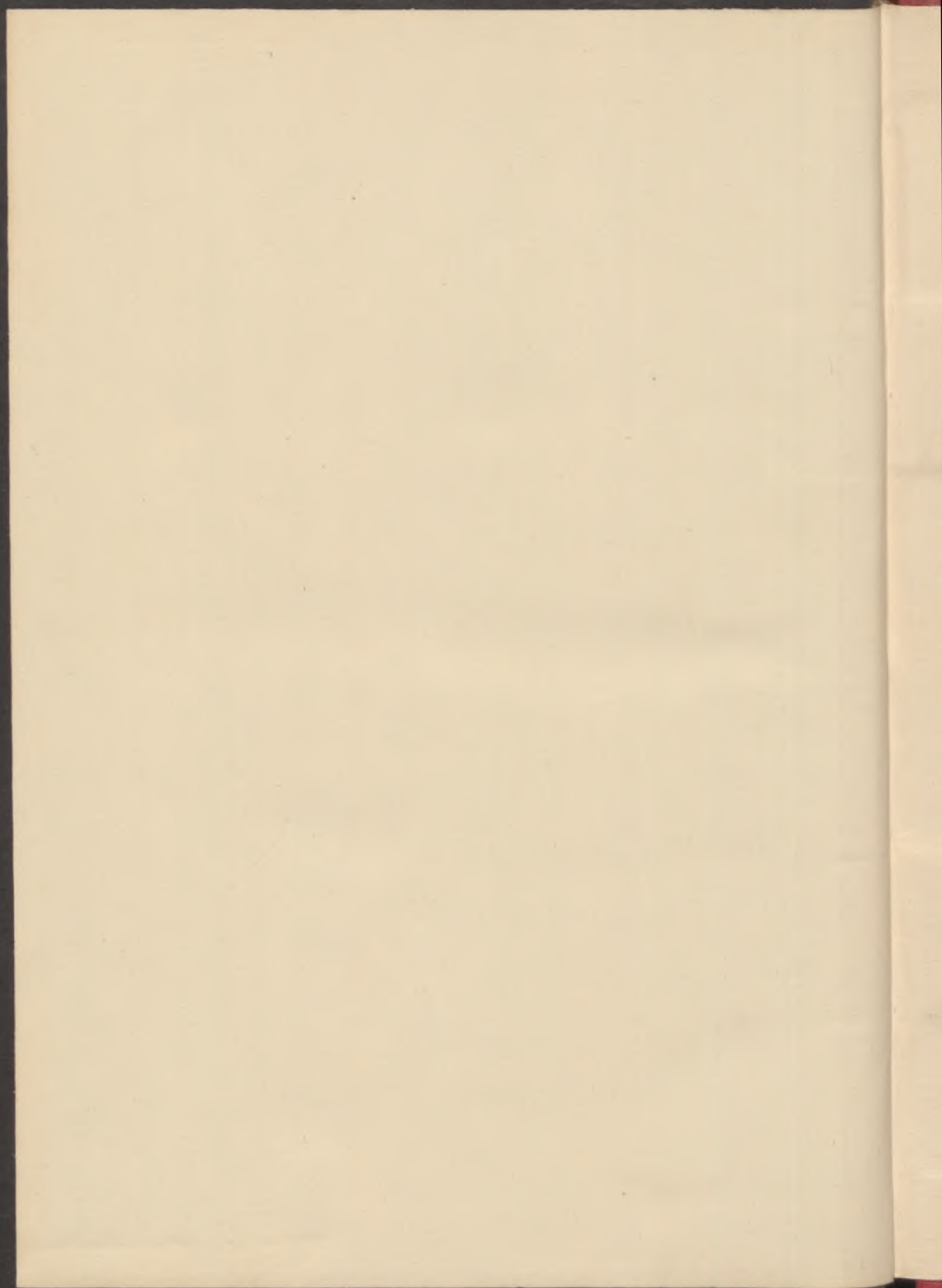
írt, hogy Preciosa híre-neve minden századokon keresztül élni fog.

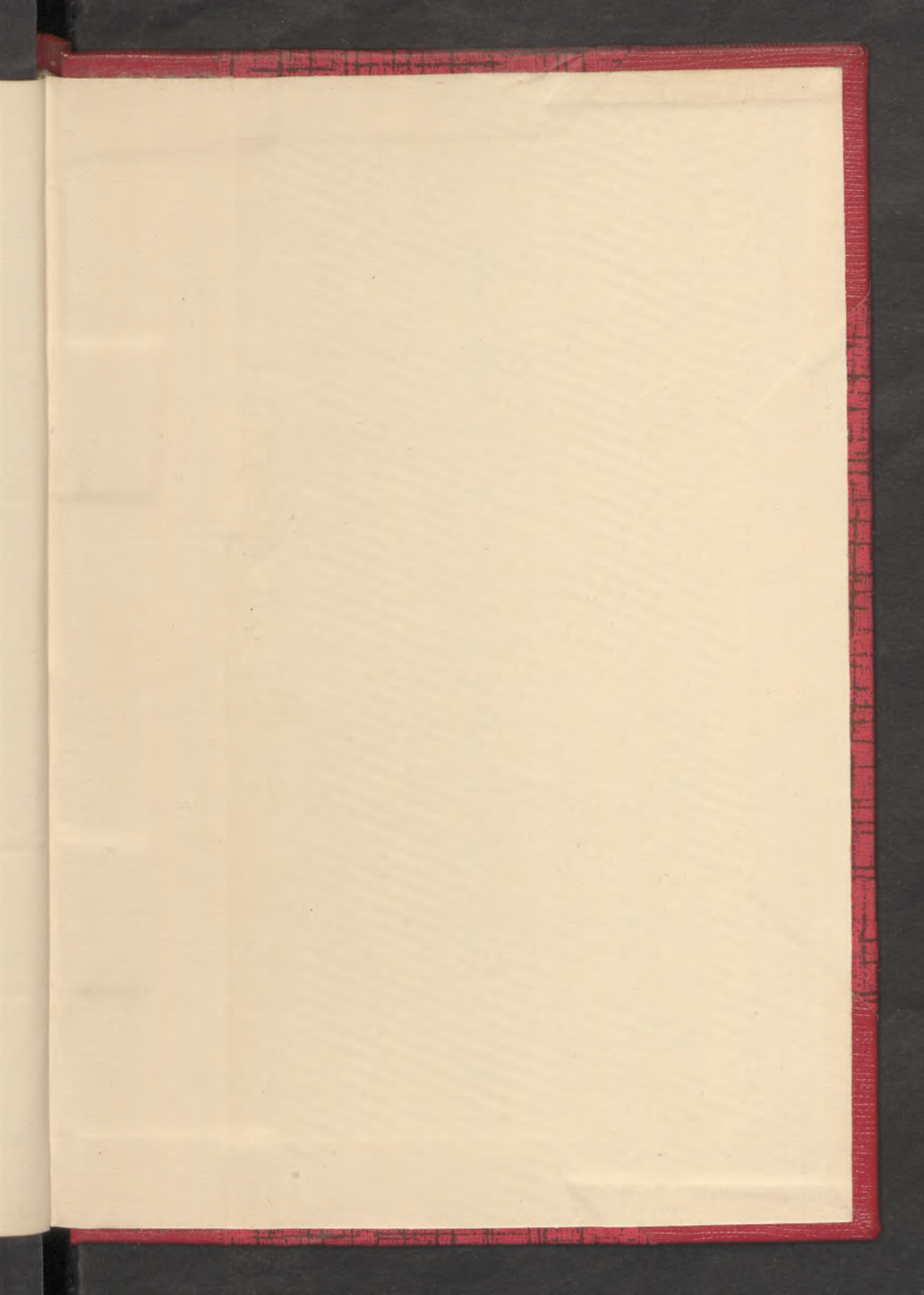
Majdnem elfelejtettem, hogy a szerelmes fogadóslány ugyancsak vallomást tett. Elmondta a bíróságon, hogy Andrés, a cigány semmit sem lopott. Megvallotta szerelmét és bűnét, de nem büntették meg, mert az ifjú pár megtalálásának öröme eltemette a bosszút és feltámasztotta a megbocsátást.

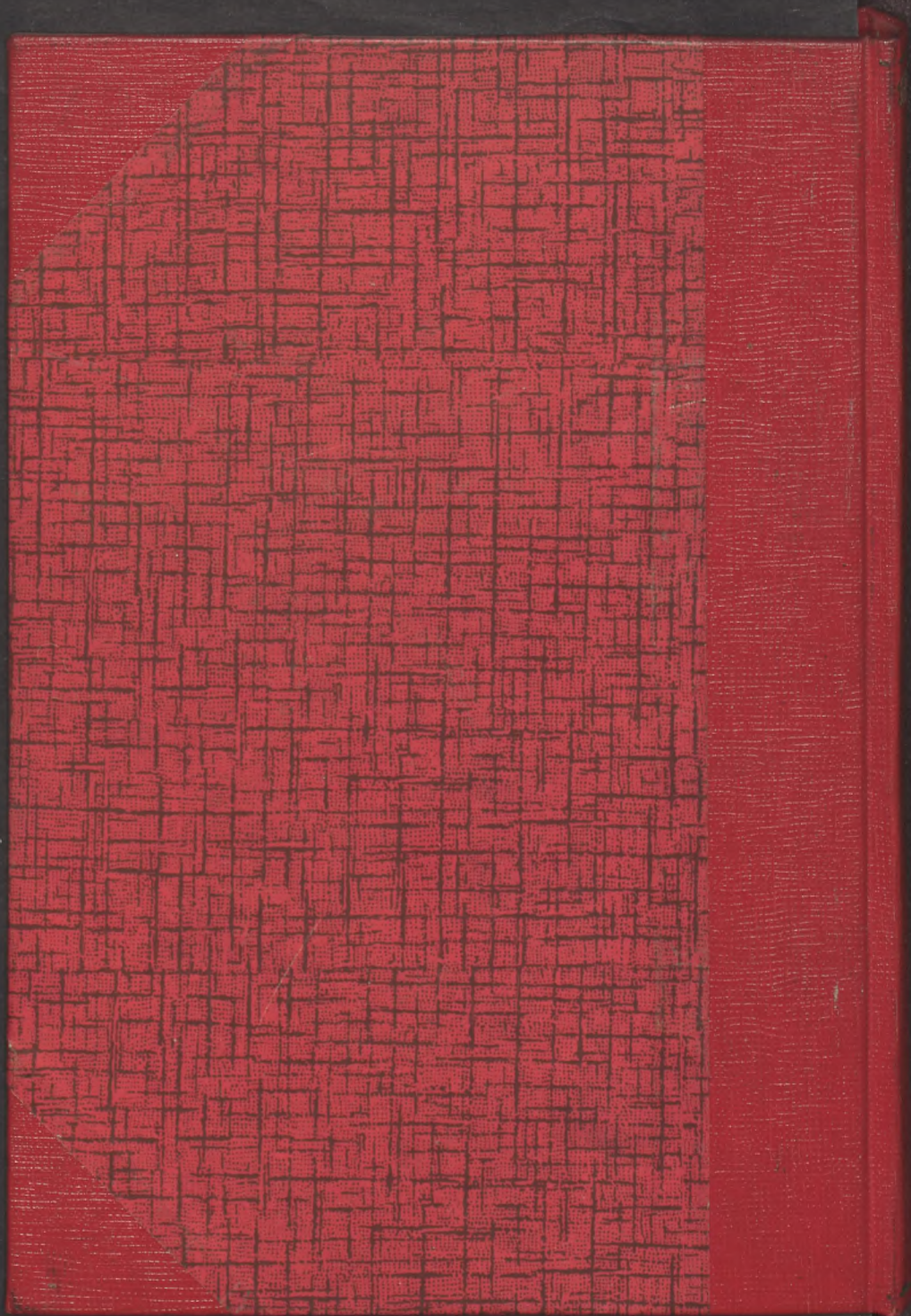

J. Z.

Cervantes: PRECIOSA, A SZEP CIGANYLÁNY

156.853